

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ
ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠ/ΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Διπλωματική Εργασία

Θέμα:

**Οι απόψεις των μαθητών/τριων για την Ευρωπαϊκή Ένωση.
Το παράδειγμα του νομού Ιωαννίνων.**

Βασιλική Διαμάντη
Α. Μ: 616

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Επιβλέπουσα : Σουζάννα-Μαρία Νικολάου, Καθηγήτρια

Μέλη: 1) Πουρνάρη Μαρία, Καθηγήτρια

2) Μαρία Λιακοπούλου, Επίκουρη Καθηγήτρια

Ιωάννινα, 2022

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	4
Abstract	5
Εισαγωγή.....	6
1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)	8
1.1 Εννοιολογικό πλαίσιο-ερμηνευτικές διαστάσεις.....	8
1.2 Η ίδρυση της Ε.Ε. Σκοπός και πρακτικές.....	11
2. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των μελών της Ε. Ε.	13
2.1 Προβληματισμοί αναφορικά με τη λειτουργία και τη χρησιμότητα της Ένωσης.....	13
2.2 Η έννοια της ευρωπαϊκής ταυτότητας	15
2.3 Ο Ευρωπαίος πολίτης και τα χαρακτηριστικά του	18
3. Ο ρόλος του σχολείου στη διαμόρφωση της εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας	20
3.1 Η Ευρώπη μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην Ελλάδα	20
3.2 Εκπαιδευτικές πολιτικές και στρατηγικές της Ε. Ε. αναφορικά με την εκπαίδευση του Ευρωπαίου πολίτη.....	24
Β΄ μέρος- Η έρευνα.....	27
4.Κριτήρια επιλογής της έρευνας.....	27
4.1 Υποθέσεις και ερευνητικά ερωτήματα	27
4.2 Παρουσίαση ερευνητικής μεθόδου	29
4.3 Κατασκευή ερωτηματολογίου.....	29
4.4 Δειγματοληπτικό πλαίσιο	30
4.5 Παρουσίαση των κεφαλαίων του ερωτηματολογίου.....	30
4.6 Συμμετέχοντες στην έρευνα.....	31
5. Αποτελέσματα έρευνας.....	35
5.1 Συζήτηση αποτελεσμάτων	79
5.2 Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις.....	82
Βιβλιογραφία	84
Παράρτημα	87

Περίληψη

Το σχολείο είναι ο θεσμός ο οποίος συμβάλει στην ένταξη των μαθητών στη σύγχρονη κοινωνία. Μέσω αυτού διαμορφώνονται η ταυτότητα, οι αξίες, οι αντιλήψεις και οι κανόνες μιας κοινωνίας. Στην παρούσα εργασία ερευνάται κυρίως η έκφραση της εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών της Ε' και ΣΤ' του δημοτικού σχολείου.

Η εκπαίδευση είναι ένας σημαντικός παράγοντας που διαμορφώνει το κοινωνικοπολιτικό «γίνεσθαι». Οι συνεχόμενες μεταβολές που συντελούνται σήμερα, όπως είναι η παγκοσμιοποίηση και η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας, οδηγούν τις κοινωνίες σε μεταρρυθμίσεις της οργάνωσής τους και κατ' επέκταση των εκπαιδευτικών συστημάτων τους. Ειδικότερα, είναι σημαντικό οι νέοι να έχουν επίγνωση της ταυτότητάς τους, καθώς κινούνται στο ευρωπαϊκό χώρο.

Η έννοια της ευρωπαϊκής ιδέας και της ευρωπαϊκής ταυτότητας απασχολεί όλο και περισσότερο κατά τις τελευταίες δεκαετίες την εκπαιδευτική κοινότητα. Έχουν αξιοποιηθεί, μέσω των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών, στρατηγικές με στόχο την ενίσχυση τόσο της εθνικής όσο και της ευρωπαϊκής διάστασης.

Συνεπώς, έχει ενδιαφέρον να διερευνηθούν οι απόψεις των μαθητών σχετικά με τη διαμόρφωση της εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας, στο πλαίσιο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν, μετά την ανάλυση του περιεχομένου, είναι ότι οι μαθητές έχουν αναπτύξει ως ένα βαθμό την ευρωπαϊκή ταυτότητα, ωστόσο αυτή χρειάζεται να ενισχυθεί ακόμα περισσότερο μέσα από συνεχή ενημέρωση και εκπαίδευση σχετικά με θέματα που αφορούν την Ευρώπη, τόσο στο σχολείο όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο.

Abstract

The school is the institution that contributes to the integration of students into modern society. Through this, the identity, values, perceptions and norms of a society are formed. In this paper, the expression of the national and European identity of the students of the 5th and 6th grade of the primary school is mainly researched.

Education is an important factor shaping socio-political 'becoming'. The continuous changes taking place today, such as globalization and the rapid development of technology, lead societies to reform their organization and, by extension, their educational systems. In particular, it is important that young people are aware of their identity as they move around the European space.

The concept of the European idea and the European identity has increasingly concerned the educational community in recent decades. Through the Analytical Study Programs, strategies aimed at strengthening both the national and the European dimension have been utilized.

Therefore, it is interesting to investigate the opinions of students regarding the formation of national and European identity, in the context of the Greek educational system. The conclusions reached, after the analysis of the content, are that the students have developed to a certain extent the European identity, however this needs to be strengthened even more through continuous information and education about issues concerning Europe, both at school and in the wider social context.

Εισαγωγή

Ο ευρωπαϊκός χώρος έχει προκαλέσει σημαντικές αλλαγές στον τρόπο σκέψης και τις αντιλήψεις των ατόμων σχετικά με την ταυτότητα τους. Οι ευρωπαίοι πολίτες σήμερα έχουν αναπτύξει από πολύ νωρίς την εθνική και την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Η εκπαίδευση είναι αυτή που διαμορφώνει σε μεγάλο βαθμό την ταυτότητα των μαθητών, ενώ παράλληλα ωθεί με ποικίλους τρόπους στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας.

Η Ελλάδα, ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποδέχεται και υπερασπίζεται τις ευρωπαϊκές αξίες. Μέσω του σχολείου, των συγγραμμάτων και των γνώσεων που μεταδίδονται για την κοινωνία και την κοινότητα, οι μαθητές, αναπτύσσουν δεσμούς μιας συλλογικής ταυτότητας. Πολύ σημαντικό ρόλο παίζουν τα γνωστικά αντικείμενα και τα σχολικά εγχειρίδια που χρησιμοποιούνται για τα εν λόγω μαθήματα, τα οποία συνδέονται και μπορεί να επηρεάσουν στη διαμόρφωση της εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών. Οι μαθητές καλούνται να αναπτύξουν τις αξίες ενός μελλοντικού Ευρωπαίου πολίτη.

Με αφορμή τις εξελίξεις των τελευταίων δύο ετών που η Ευρώπη ήρθε αντιμέτωπη με την πανδημία και την έκρηξη του πολέμου στην Ουκρανία, είναι αρκετά ενδιαφέρον να ερευνηθεί εάν οι παραπάνω εξελίξεις επηρέασαν τις απόψεις των μαθητών για την Ε.Ε. Καθώς επίσης, εάν αυτό συντέλεσε να αντιληφθούν τους δεσμούς και την αλληλεξάρτηση που υπάρχει μεταξύ των Ευρωπαϊκών χωρών.

Με την παρούσα εργασία επιδιώκεται να ανιχνευτούν τα στοιχεία εκείνα που οι μαθητές υιοθετούν για την ανάπτυξη της τοπικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Η εργασία αποτελείται από δύο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό. Αρχικά, το θεωρητικό μέρος αποτελείται από τρία κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο, γίνεται μία εννοιολογική προσέγγιση της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου αναφέρεται ο σκοπός της ίδρυσής της, οι χώρες που την απαρτίζουν, οι αρχές και οι πρακτικές που ακολουθούν.

Έπειτα, στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται αναλυτική προσέγγιση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και των χαρακτηριστικών του Ευρωπαίου πολίτη. Αναλύονται τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της συμμετοχής των κρατών μελών στην Ε.Ε. Επίσης σε αυτό το κεφάλαιο διατυπώνονται τόσο τα οφέλη για τους πολίτες της Ε.Ε., όσο και μερικοί προβληματισμοί, σχετικά με τις συνέπειες που υπάρχουν στη διαμόρφωση μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας. Επιπρόσθετα, δίνονται τα στοιχεία που διαμορφώνουν την κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα, καθώς επίσης και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ευρωπαίου πολίτη, μέσα από τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του.

Στο τρίτο κεφάλαιο, εξετάζεται ο ρόλος του σχολείου στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Πιο συγκεκριμένα, μελετάται η «εικόνα» της Ευρώπης μέσα από τα βιβλία της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής. Συγκεκριμένα εξετάζεται ο τρόπος που αποτυπώνονται οι αρχές της Ε.Ε., η δομή, ο τρόπος λειτουργίας της, οι δράσεις της και τα δικαιώματα των ευρωπαίων πολιτών. Τέλος, αναφέρονται οι στρατηγικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την εκπαίδευση του Ευρωπαίου πολίτη.

Στο δεύτερο μέρος, το ερευνητικό, παρουσιάζεται αναλυτικά η έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε μαθητές της Ε' και ΣΤ' δημοτικού σχολείου, του νομού Ιωαννίνων, με αντικείμενο την διερεύνηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας των μαθητών.

Τέλος, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και καταγράφονται τα συμπεράσματα.

1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.)

Η Ευρώπη αποτελεί τη λεγόμενη «Γηραιά Ήπειρο» του πλανήτη και διαγράφει μία ιστορία χιλιάδων ετών, με πολλές κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές διαστάσεις, ενώ περιλαμβάνει πολλούς λαούς και εθνότητες. Η Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε. Ε.) αποτελεί μία κοινοτική οντότητα, ένα σύνολο από πολυάριθμα ευρωπαϊκά κράτη-μέλη, τα οποία μοιράζονται κοινούς σκοπούς, κοινές αρχές και αξίες, η οποία ιδρύθηκε στα μέσα του 20ού αιώνα, κατά τη μεταπολεμική εποχή, δηλαδή την εποχή μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται βασικά εννοιολογικά και ερμηνευτικά στοιχεία τα οποία αφορούν στην Ε. Ε., ενώ αναφέρεται ο τρόπος ίδρυσής της, οι βασικοί της στόχοι και οι πρακτικές τις οποίες υιοθετεί.

1.1 Εννοιολογικό πλαίσιο-ερμηνευτικές διαστάσεις

Η Ε. Ε. αποτελεί μία ευρεία κοινότητα στην οποία συμμετέχουν ως μέλη τα περισσότερα κράτη της ευρωπαϊκής ηπείρου και μοιράζονται πολλά κοινά χαρακτηριστικά. Βασικά θεσμικά όργανα προσδιορίζουν και καθορίζουν τη λειτουργία και την εξέλιξή της.

Η Ε. Ε. αποτελεί μία ένωση ευρωπαϊκών κρατών, η οποία έχει τόσο πολιτικό όσο και οικονομικό χαρακτήρα και αντίστοιχες λειτουργίες, ενώ η δράση της επεκτείνεται και σε κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο. Πρόκειται για μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές και πολιτικές οντότητες στον πλανήτη, στην οποία περιλαμβάνονται εκατοντάδες εκατομμύρια πολίτες. Η Ε. Ε. έχει διαμορφώσει μια εσωτερική αγορά με ελεύθερη κυκλοφορία εμπορευμάτων, προσώπων, υπηρεσιών και κεφαλαίων, υιοθετεί κοινή αγροτική και αλιευτική πολιτική, κοινή εμπορική πολιτική προς τις τρίτες χώρες, καθώς και περιφερειακή πολιτική για την υποστήριξη των πιο φτωχών και υποβαθμισμένων περιφερειών της. Επιπλέον, η κοινότητα αυτή προωθεί μια κοινή εξωτερική πολιτική και μία διακυβερνητική πολιτική για την ασφάλεια. Στο πλαίσιο της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ΟΝΕ) έχει εισάγει ενιαίο νόμισμα, το ευρο, το οποίο σήμερα αξιοποιείται από τα περισσότερα

κράτη- μέλη της, πιο συγκεκριμένα, από 19 κράτη, τα οποία είναι γνωστά ως «Ζώνη του Ευρώ» (https://european-union.europa.eu/index_el).

Οι χώρες οι οποίες συμμετέχουν σήμερα στην Ε. Ε. είναι οι εξής:

1. Αυστρία	8. Εσθονία	15. Λετονία	22. Ρουμανία
2. Βέλγιο	9. Ιρλανδία	16. Λιθουανία	23. Σλοβακία
3. Βουλγαρία	10. Ισπανία	17. Λουξεμβούργο	24. Σλοβενία
4. Γαλλία	11. Ιταλία	18. Μάλτα	25. Σουηδία
5. Γερμανία	12. Ολλανδία	19. Ουγγαρία	26. Τσεχία
6. Δανία	13. Κροατία	20. Πολωνία	27. Φινλανδία
7. Ελλάδα	14. Κύπρος	21. Πορτογαλία	

Μία ακόμη έννοια η οποία θα πρέπει να προσδιοριστεί, καθώς συνδέεται άμεσα με την Ε. Ε, είναι ο «χώρος Σένγκεν», ο οποίος, με ομώνυμη συνθήκη του 1985 επιτρέπει σε άτομα και επιχειρήσεις να ταξιδεύουν χωρίς συνοριακό έλεγχο. Ο χώρος αυτός σήμερα περιλαμβάνει 22 κράτη της Ε. Ε. και άλλα 4 εκτός της Ε.Ε. Τέλος, το σημαντικότερο πολιτικό όργανο της Ε. Ε. είναι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, στο οποίο συμμετέχουν βουλευτές από όλα τα κράτη- μέλη της κοινότητας και το οποίο εξασφαλίζει τη δημοκρατική λειτουργία της (https://european-union.europa.eu/index_el).

Η Ε. Ε. είναι μία κοινότητα με δημοκρατική δομή και οργάνωση, για τη λειτουργία της οποίας είναι αρμόδια συγκεκριμένα θεσμικά όργανα, τα οποία εκπροσωπούν τα κράτη- μέλη, καθώς και άλλα όργανα και οργανισμοί. Τα κυριότερα θεσμικά όργανα που είναι αρμόδια για τη λήψη αποφάσεων και διαμορφώνουν συγκεκριμένες πολιτικές ως ηγετικά όργανα της Ε. Ε. είναι τα ακόλουθα (https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_el):

το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (Βρυξέλλες/Στρασβούργο/Λουξεμβούργο)

το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο (Βρυξέλλες)

το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βρυξέλλες/Λουξεμβούργο)

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (Βρυξέλλες/Λουξεμβούργο/Αντιπροσωπείες σε ολόκληρη την Ε. Ε.)

Επίσης, κάποια ακόμη όργανα τα οποία διαδραματίζουν βασικό ρόλο στη λειτουργία της Ε. Ε. είναι τα ακόλουθα (https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_el):

το Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Λουξεμβούργο)

την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (Φρανκφούρτη)

το Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο (Λουξεμβούργο)

1.2 Η ίδρυση της Ε.Ε. Σκοπός και πρακτικές

Τα στάδια της ίδρυσης της Ε. Ε. ξεκινούν από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ η ίδρυσή της ολοκληρώνεται μετά από κάποιες δεκαετίες. Από την ίδρυσή της μέχρι σήμερα, η Ε. Ε. έχει διευρυνθεί, καθώς εισάγονται σε αυτή όλο και περισσότερα κράτη- μέλη. Η ίδρυσή της πραγματοποιήθηκε ώστε να εξυπηρετήσει συγκεκριμένους σκοπούς, κοινωνικούς, πολιτικούς και πολιτισμικούς, ενώ, για την επίτευξή τους, χρησιμοποιεί συγκεκριμένες πρακτικές, στην εφαρμογή των οποίων θα πρέπει να συμμετέχουν όλα τα κράτη- μέλη. Στην παρούσα ενότητα, περιγράφεται η διαδικασία της ίδρυσης και της ανάπτυξης της Ε.Ε., οι σημαντικότεροι στόχοι και οι πρακτικές τις οποίες υιοθετεί.

Η ιστορία της Ε. Ε. ξεκινά, στην ουσία, από το 1951, όταν έξι ευρωπαϊκά κράτη προέβησαν στην ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ). Τα κράτη αυτά ήταν η Γαλλία, η Γερμανία, η Ιταλία, το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και η Ολλανδία. Η ΕΚΕΧ υπήρξε πρόδρομος της Ε. Ε., ενώ αργότερα, το 1958, μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (Ε.Ο.Κ.) και άρχισαν να συμμετέχουν σε αυτή όλο και περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Το 1993 η κοινότητα μετονομάστηκε σε Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.), ενώ σήμερα, τα κράτη- μέλη της είναι 27. Το 2020, η Μεγάλη Βρετανία αποχώρησε από την κοινότητα, ένα γεγονός το οποίο έγινε διεθνώς γνωστό ως Brexit (https://european-union.europa.eu/index_el).

Ένας από τους βασικούς σκοπούς της Ε. Ε. είναι η διαμόρφωση ενός «Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης», εντός του οποίου τα κράτη- μέλη της θα έχουν στενή συνεργασία ως προς τις γενικές πολιτικές, τον έλεγχο των εσωτερικών και εξωτερικών συνόρων, το άσυλο, τη μετανάστευση, τη λειτουργία της αστυνομίας και της δικαιοσύνης (https://european-union.europa.eu/index_el).

Η Ε. Ε., όπως έχει ήδη προαναφερθεί, εκτός από πολιτικές και οικονομικές, υιοθετεί διάφορες πρακτικές και σε άλλους τομείς. Ένας από τους τομείς αυτούς είναι η εκπαίδευση. Κάποιες από τις πρακτικές που υιοθετεί στο χώρο αυτό είναι η ανταλλαγή φοιτητών μέσα από το πρόγραμμα Erasmus, η ενθάρρυνση των μαθητών να μαθαίνουν ξένες γλώσσες και η κινητικότητα εκπαιδευτικού κεφαλαίου μεταξύ των κρατών – μελών της. Επίσης, δραστηριοποιείται στο χώρο του πολιτισμού, μέσα από την οργάνωση διάφορων πολιτιστικών προγραμμάτων και

δράσεων. Άλλος τομέας δραστηριοποίησης της Ε. Ε. είναι η προστασία του περιβάλλοντος, στο πλαίσιο της οποίας προωθεί τις εναλλακτικές μορφές ενέργειας (https://european-union.europa.eu/index_el).

Εξίσου σημαντικός σκοπός για την Ε.Ε, ο οποίος προωθείται εδώ και δεκαετίες τη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας για τους πολίτες των κρατών-μελών της κοινότητας. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα είναι μία συλλογική ταυτότητα η οποία αφορά σε πολλά κοινά στοιχεία, τα οποία μοιράζονται οι Ευρωπαίοι πολίτες. Η ταυτότητα αυτή προωθείται με διάφορους τρόπους και, κυρίως, μέσα από την πολιτική και οικονομική δράση, αλλά και την εκπαίδευση (European Communities, 1973).

Μεγάλη είναι η σημασία που δίνει η Ε. Ε. στην εκπαίδευση και, για το λόγο αυτό, ακολουθεί συγκεκριμένες πολιτικές. Κατά τα τελευταία χρόνια, γίνεται μεγάλη συζήτηση για την αποτελεσματικότητα των πολιτικών αυτών, ενώ αναδεικνύεται η ανάγκη μεταλλαγής και εκσυγχρονισμού τους, ώστε να ανταποκρίνονται στις σύγχρονες συνθήκες και ανάγκες της κοινότητας. Κάποιοι από τους λόγους που επιβάλλουν την αναθεώρηση των εκπαιδευτικών συστημάτων είναι οι εξής:

Οι πληθυσμιακές και δημογραφικές αλλαγές

Η είσοδος όλο και περισσότερων γυναικών στην αγορά εργασίας και σε όλο και περισσότερους επαγγελματικούς τομείς

Η ραγδαία τεχνολογική ανάπτυξη και η έλευση της κοινωνίας της πληροφορίας και της γνώσης (Μωυσίδου, 2013).

2. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των μελών της Ε. Ε.

Η συμμετοχή των κρατών- μελών στην Ε. Ε., καθώς και η κοινή τους δράση σε διάφορα ζητήματα, έχει σταδιακά διαμορφώσει μία ενιαία κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα, την ευρωπαϊκή. Αντίστοιχα, οι κάτοικοι των κρατών-μελών της Ε. Ε., εκτός από πολίτες της χώρας τους, είναι -και είναι σημαντικό να αισθάνονται- και Ευρωπαίοι πολίτες, οι οποίοι ανήκουν σε μία ενιαία κοινότητα, εντός της οποίας έχουν ίσα δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις. Η κατάσταση αυτή έχει πολλά οφέλη για τα κράτη- μέλη, αλλά και για τους πολίτες τους, ωστόσο, θα πρέπει, εκτός από αυτά, στο κεφάλαιο αυτό, να διατυπωθούν προβληματισμοί σχετικά με τις συνέπειες της διαμόρφωσης μιας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας και της ιδιότητας του Ευρωπαίου πολίτη.

2.1 Προβληματισμοί αναφορικά με τη λειτουργία και τη χρησιμότητα της Ένωσης

Σήμερα, φαίνεται πως πολλοί Ευρωπαίοι πολίτες διατηρούν μία αρνητική στάση απέναντι στην Ε.Ε., γεγονός το οποίο αναδεικνύει τα αδύναμα σημεία της κοινότητας, καθώς και ανεπάρκειες και λάθη στις πολιτικές της. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται σε μεγάλο βαθμό και στη χώρα μας, καθώς η στάση των Ελλήνων μεταβάλλεται ραγδαία, δίνοντας το μήνυμα στις πολιτικές ηγεσίες, εθνικές και ευρωπαϊκές. Η αρνητική στάση θα μπορούσε να αντανακλά την άποψη ότι η Ε. Ε. δεν είναι πλέον ικανή να εγγυηθεί την ευημερία και την ανάπτυξη για τους πολίτες της (Nanou & Verney, 2013).

Μία τέτοια αρνητική στάση είναι δυνατό να εξηγηθεί με βάση κάποιες συνθήκες που επικρατούν σήμερα στους κόλπους της ευρωπαϊκής κοινότητας. Κάποιες από τις συνθήκες αυτές αφορούν στην καταπιεστική πολιτική που ασκούν τα ισχυρότερα κράτη στα πιο αδύναμα, σε πολιτικό και σε οικονομικό επίπεδο, ενώ ακόμη, φαίνεται ότι, σε πολλές περιπτώσεις, διακρίνεται έλλειμμα δημοκρατίας στο πλαίσιο της πολιτικής της Ε. Ε. Επίσης, σε κάποιες περιπτώσεις, είναι δυνατόν να διαφαίνονται συγκεκριμένα μειονεκτήματα από την επικράτηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Ένα από αυτά είναι η ανάπτυξη της ευρωπαϊκής ταυτότητας εις βάρος

άλλων συλλογικών ταυτοτήτων, όπως η εθνική ή οι ταυτότητες οι οποίες αναπτύσσονται σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Πάντως, μία τέτοια διαπίστωση, θα μπορούσε να έχει θετικό αντίκτυπο, αν μεταβληθούν κάποιες συνθήκες και εφόσον οι πολίτες απαιτούν να συμμετέχουν πιο ενεργά στις δράσεις, τις διαδικασίες και τις συζητήσεις της κοινότητας, προωθώντας την ισότητα και την αλληλεγγύη. Ένας παράγοντας ο οποίος έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη των Ελλήνων πολιτών προς την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα θεσμικά της όργανα είναι η πρόσφατη κρίση. Ο κλονισμός αυτής της εμπιστοσύνης έχει οδηγήσει σε μεγάλους προβληματισμούς για το πώς πρέπει να λειτουργεί η Ε. Ε., ώστε οι Έλληνες να συνεχίσουν να θέλουν να είναι μέλη της κοινότητας (Nanou & Verney, 2013).

Θα ήταν, ωστόσο, παράλειψη να μην αναφερθεί κανείς στα πολυάριθμα θετικά αποτελέσματα τα οποία προκύπτουν από την απόκτηση κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας εκ μέρους των πολιτών όλων των κρατών – μελών της Ε. Ε. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα συνήθως παρουσιάζεται ως κάτι θετικό, καθώς παρέχει πολλά οφέλη στους κατοίκους της Ε. Ε. Ένα θετικό στοιχείο είναι η ανάπτυξη του αισθήματος του συνανήκειν, καθώς όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες ανήκουν στην ίδια κοινότητα. Επίσης, με βάση το θεσμικό πλαίσιο της Ε. Ε., όλοι οι πολίτες της αντιμετωπίζονται ισότιμα και έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις, ενώ όλα τα κράτη- μέλη συμμετέχουν στα θεσμικά όργανα, που είναι δομημένα με δημοκρατικό τρόπο. Οι πολίτες της Ε. Ε. έχουν το δικαίωμα να ταξιδεύουν στα κράτη- μέλη της Ε. Ε. με άνεση και ευκολία, αλλά και να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά, πολιτιστικά και άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα. Επιπλέον, η καλλιέργεια μίας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας ευνοεί τη διαμόρφωση ενός κλίματος συνεργασίας, αλληλοσεβασμού και αλληλεγγύης, κάτι που μακροπρόθεσμα είναι δυνατόν να αμβλύνει τις διαφορές και να προωθεί τη συμφιλίωση.

2.2 Η έννοια της ευρωπαϊκής ταυτότητας

Η έννοια της ευρωπαϊκής ταυτότητας συνυπάρχει για τα κράτη-μέλη της Ε. Ε. με εκείνη της εθνικής ταυτότητας. Αυτό σημαίνει ότι οι κάτοικοι των κρατών αυτών, πέραν της ταυτότητας της εθνότητάς τους, διαμορφώνουν ακόμη μία συλλογική ταυτότητα, η οποία είναι ευρωπαϊκή και κοινή για όλους τους πολίτες της Ε.Ε.

Η ευρωπαϊκή ταυτότητα αποτελεί μία μορφή κοινωνικής συνείδησης και περιλαμβάνει ένα ευρύτατο φάσμα παραγόντων και στοιχείων που έχουν την αφετηρία τους σε όλα τα στάδια της πορείας της Ε.Ε. Τα στοιχεία αυτά έχουν συντελέσει στη διαμόρφωση μίας ευρωπαϊκής κουλτούρας, η οποία, σε συνδυασμό με την πολυπολιτισμικότητα, οικοδομούν την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Κάποιοι από τους σημαντικότερους παράγοντες οι οποίοι παίζουν ρόλο στη διαμόρφωση και την εξέλιξη της ταυτότητας αυτής είναι οι ιστορικές και πολιτισμικές καταβολές, η γεωπολιτική κατάσταση και οι πολιτικές συνθήκες. Η ευρωπαϊκή ταυτότητα επιβάλλεται να συνυπάρχει με τις διάφορες εθνικές ταυτότητες των κρατών- μελών, τα οποία, άλλωστε, είναι αυτά που διατηρούν τη σταθερότητα της κοινότητας (Χαρχαρού, 2018).

Η ενοποίηση της Ευρώπης έχει εισαγάγει έμμεσα ή άμεσα σημαντικές αλλαγές στην αντίληψη των ατόμων σχετικά με τη συλλογική τους ταυτότητα. Οι πολίτες των ευρωπαϊκών χωρών καλούνται να υιοθετήσουν άλλοτε την τοπική, άλλοτε την εθνική, άλλοτε την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα και άλλοτε όλες αυτές μαζί. Για την εξυπηρέτηση του σκοπού αυτού, υπάρχουν ποικίλες δομές, διαφορετικές σε κάθε χώρα, αλλά και σε επίπεδο Ε. Ε., οι οποίες με διαφορετικό τρόπο προωθούν τη διαμόρφωση ταυτοτήτων. Η γλώσσα, η θρησκεία, η εκπαίδευση, η χρήση συμβόλων, η οικονομία, η πολιτιστική κληρονομιά είναι δυνατόν να εκφράσουν τη συλλογική ταυτότητα των Ευρωπαίων. Μεταξύ αυτών, η εκπαίδευση καθορίζει σε πολύ μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση της ταυτότητας των μαθητών, ενώ σημαντικό πεδίο έκφρασης αυτής της ταυτότητας αποτελεί ο χώρος του σχολείου (Σίμογλου, 2013).

Η Ελλάδα, ως αναπόσπαστο μέρος της Ευρώπης, εντάσσεται στο παραπάνω πλαίσιο, ενώ η ύπαρξη συλλογικής ταυτότητας από τους πολίτες διαμορφώνεται ανάλογα με το πλαίσιο αναφοράς που εκάστοτε θέτουν οι ίδιοι. Αναλόγως, στο χώρο της εκπαίδευσης, οι μαθητές για πρώτη φορά έρχονται σε επαφή

με την ταυτότητα αυτή, ώστε να την αναγνωρίζουν και να μπορούν να την υιοθετούν. Έτσι, παρά το γεγονός ότι ανήκουν σε διαφορετικές ομάδες με ακούσιο ίσως τρόπο, αναπτύσσουν συλλογικές ταυτότητες με τις οποίες και ταυτίζονται (Σίμογλου, 2013).

Στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία που διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο είναι ο πολιτισμός και η κοινή ευρωπαϊκή κουλτούρα, η οποία έχει την αφετηρία της σε άλλες εποχές. Η υιοθέτηση, ωστόσο, της ευρωπαϊκής ταυτότητας δε λειτουργεί ανταγωνιστικά ως προς την υιοθέτηση της εθνικής ταυτότητας, αλλά το στοιχείο που κάνει τη διαφορά είναι η διάθεση των ατόμων και η ετοιμότητά τους προς την υιοθέτηση της μίας ή της άλλης ταυτότητας, καθώς και η στάση την οποία διατηρούν απέναντι σε αυτή (Σίμογλου, 2013).

Η ευρωπαϊκή ταυτότητα αφορά σε διάφορα στοιχεία τα οποία εντοπίζουν οι αρμόδιοι της Ε. Ε. και επιχειρούν να προωθήσουν στους πολίτες. Τα σημαντικότερα από αυτά είναι τα εξής (European Communities, 1973):

στην αναθεώρηση της κοινής κληρονομιάς, των συμφερόντων και των ειδικών υποχρεώσεων

στο βαθμό ενότητας που υπάρχει εντός της κοινότητας

στην αξιολόγηση της ενότητας των Ευρωπαίων πολιτών και της συλλογικής τους ταυτότητας σε σχέση με τις χώρες εκτός Ε. Ε. , κυρίως σε πολιτιστικό επίπεδο

στο να λαμβάνεται υπόψη η δυναμική φύση της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Κατά τα τελευταία χρόνια, η έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής με τίτλο Euroidentities αναδεικνύει την ύπαρξη σχέσης πρώτου βαθμού με άτομα από άλλες περιοχές της Ευρώπης ως έναν από τα σημαντικότερα αίτια που καθιστούν τους πολίτες να νιώθουν Ευρωπαίοι και πολυπολιτισμικοί. Η ίδια έκθεση επισημαίνει ότι αυτές οι σχέσεις αποτελούν το υπόβαθρο για τη μετακίνηση ή/ και την εγκατάσταση των ατόμων σε κάποια άλλη χώρα, ενώ η σχέση με κάποιο άτομο από κάποια άλλη χώρα έπαιξε καθοριστικό βαθμό στη διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, περισσότερο μάλιστα από την εκπαίδευση ή την εργασία σε κάποια άλλη χώρα (European Commission, 2012:16).

Η διαμόρφωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας, αποτελεί ένα στοιχείο που έχει πολλά θετικά αποτελέσματα για τους πολίτες της Ε. Ε. και, γενικότερα, για τη σταθερή δομή και την οργάνωση της κοινότητας. Οι λαοί της Ευρώπης, παρά τα πολυάριθμα κοινά χαρακτηριστικά τα οποία μοιράζονται, διακρίνονται και από

ιδιαιτερότητες, πολιτισμικές, κοινωνικές και πολιτικές. Η υποβάθμιση των ιδιαιτεροτήτων αυτών έναντι της κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας είναι δυνατόν να τις υπονομεύσει και, μακροπρόθεσμα να τις αλλοιώσει ή να τις εξαφανίσει. Κάτι τέτοιο είναι δυνατόν να συμβεί σε πολλούς τομείς της ανθρώπινης δράσης, όπως είναι η γλώσσα, η τέχνη, τα ήδη και τα έθιμα και, γενικότερα σε ό, τι έχει σχέση με την πολιτισμική ταυτότητα. Παρά το γεγονός ότι η ίδια η Ε. Ε. δεν αποσκοπεί στην εξαφάνιση άλλων συλλογικών ταυτοτήτων των πολιτών της, στην πραγματικότητα, αυτό αποτελεί έναν υπαρκτό κίνδυνο, ο οποίος οφείλεται στο γεγονός ότι κάποια κράτη- μέλη της έχουν μεγαλύτερη επιρροή και πολιτική και οικονομική ισχύ από άλλα και, έτσι, προωθούν συγκεκριμένα πολιτιστικά στοιχεία.

2.3 Ο Ευρωπαίος πολίτης και τα χαρακτηριστικά του

Η έννοια του «Ευρωπαίου Πολίτη» χαρακτηρίζει τον κάθε πολίτη των κρατών-μελών της Ε.Ε. ως πολίτη ολόκληρης της κοινότητας. Κάθε πολίτης ενός κράτους-μέλους είναι ταυτόχρονα και πολίτης της Ε. Ε., με άλλα λόγια, έχει την ευρωπαϊκή ιθαγένεια, η οποία τους παρέχει συγκεκριμένα δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις (<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu/upholding-citizens-rights>).

Τα σημαντικότερα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών είναι τα εξής¹:

Το δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής σε όλα τα κράτη- μέλη της Ε.Ε.

Το δικαίωμα να μην τους γίνεται κάποια διάκριση και να μην βιώνουν κάποια ανισότητα εξαιτίας της εθνικότητάς τους.

Το δικαίωμα ψήφου και διάθεσης υποψηφιότητας για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Το δικαίωμα υποβολής αναφοράς, ατομικής ή ομαδικής, στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για διάφορα ζητήματα της κοινότητας τα οποία επηρεάζουν τη ζωή των πολιτών.

Το δικαίωμα καταγγελίας περιστατικών κακοδιοίκησης στις λειτουργίες και τις δράσεις διάφορων θεσμικών οργάνων, υπηρεσιών, οργανισμών και γραφείων της κοινότητας.

Το δικαίωμα συμμετοχής στην Ευρωπαϊκή Πρωτοβουλία Πολιτών, ώστε να ζητηθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή η υποβολή πρότασης ενωσιακής νομοθεσίας.

Το δικαίωμα πρόσβασης σε έγγραφα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του Συμβουλίου και της Επιτροπής, με την ύπαρξη συγκεκριμένων προϋποθέσεων.

Το δικαίωμα να δέχονται τη βοήθεια της πρεσβείας ή του προξενείου άλλου κράτους- μέλους της Ε. Ε. όταν βρίσκονται εκτός της Κοινότητας και δεν υπάρχει πρεσβεία ή προξενείο της δικής τους χώρας. Στις περιπτώσεις αυτές, η διπλωματική αρχή αντιμετωπίζει όλους τους πολίτες της Ε.Ε. με τον ίδιο ισότιμο τρόπο.

Η εξασφάλιση της ευρωπαϊκής ιθαγένειας συνεπάγεται τα παραπάνω δικαιώματα τα οποία έχουν όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες. Η ύπαρξη αυτών των κοινών

---

¹ Για περισσότερες πληροφορίες πρβλ. <https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu/upholding-citizens-rights>:

δικαιωμάτων προωθεί τις αρχές της δημοκρατίας εντός της κοινότητας, την ισότητα, τη συνεργασία και την αλληλεγγύη, καθώς κάνει τους πολίτες να αισθάνονται μέρος ενός γενικότερου όλου, μίας οντότητας. Επίσης, τους κάνει να αισθάνονται άνετα σε οποιαδήποτε χώρα της κοινότητας βρεθούν, καθώς απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα. Τέλος, οι Ευρωπαίοι πολίτες έχουν την ευκαιρία να αποβάλουν στερεότυπα και προκαταλήψεις για τους άλλους ευρωπαϊκούς λαούς, καθώς ανήκουν στο ίδιο κοινωνικό, πολιτικό, οικονομικό και πολιτισμικό σύνολο.

Παρόλα αυτά, σήμερα, εγείρονται προβληματισμοί σχετικά με την ύπαρξη αρνητικών συνεπειών από την ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη. Μία από αυτές αφορά στις διακρίσεις των ανθρώπων σε Ευρωπαίους και μη Ευρωπαίους, με αποτέλεσμα να καλλιεργούνται φαινόμενα ρατσιστικής αντιμετώπισης και να εκδηλώνονται διάφορες κοινωνικές ανισότητες εντός της Ε. Ε., οι οποίες έχουν ως στόχο άτομα από άλλες χώρες, κυρίως από χώρες της Ανατολής και της Αφρικής. Για τον λόγο αυτό, είναι σημαντικό να προωθούνται οι δημοκρατικές αρχές, αλλά και η πολυπολιτισμικότητα μέσα από τις ευρωπαϊκές εκπαιδευτικές πρακτικές, ώστε η κοινότητα να λειτουργεί χωρίς να βλάπτει την ανθρωπότητα.

3. Ο ρόλος του σχολείου στη διαμόρφωση της εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας

Στο παρόν κεφάλαιο εξετάζεται ο ρόλος του σχολείου στη διαμόρφωση των συλλογικών ταυτοτήτων, ειδικότερα, της εθνικής και της ευρωπαϊκής. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται η εικόνα της Ευρώπης, έτσι όπως αυτή παρουσιάζεται μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, τόσο στην Ελλάδα όσο και στις άλλες χώρες. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι σημαντικότερες εκπαιδευτικές πολιτικές και στρατηγικές της Ε. Ε. οι οποίες προωθούνται στα κράτη-μέλη της.

Το γνωστικό αντικείμενο το οποίο εξετάζει το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής είναι πολυδιάστατο και αφορά στους τρόπους δομής, οργάνωσης και λειτουργίας των ανθρώπινων κοινωνιών και στην οργάνωση του δημόσιου κυρίως, αλλά και του ιδιωτικού βίου των ανθρώπων. Βασικός, μάλιστα, στόχος του μαθήματος αυτού είναι η διαμόρφωση, μέσα από τη μάθηση, της ανθρώπινης κοινωνικής και πολιτικής συμπεριφοράς, καθώς και της ιδιότητας του πολίτη (Μουσένα, 2004). Το μάθημα αυτό στην Ελλάδα διδάσκεται τόσο στην Πρωτοβάθμια όσο και στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ ασχολείται τόσο με την ελληνική κοινωνία όσο και με την ευρωπαϊκή.

3.1 Η Ευρώπη μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στην Ελλάδα

Σήμερα, εγείρονται προβληματισμοί όσον αφορά στις στάσεις των μαθητών απέναντι στην Ευρώπη και στην άποψη την οποία έχουν για αυτή, ενώ γεννώνται απορίες όσον αφορά το βαθμό στον οποίον οι στάσεις και η άποψη που έχουν επηρεάζονται από τον τρόπο με τον οποίον η Ευρώπη παρουσιάζεται μέσα από το χώρο της εκπαίδευσης. Τα σχολικά εγχειρίδια ωστόσο, αντανακλούν το ευρύτερο πολιτικό κλίμα που επικρατεί στην εκάστοτε χώρα σχετικά με την Ευρώπη, όμως παρατηρούνται ερευνητικά κενά σχετικά με τις απόψεις των ίδιων των μαθητών. Από γνωστικά αντικείμενα του σχολείου που μεγαλύτερη σχέση έχουν με τη διαμόρφωση της ανθρώπινης κοινωνικής και πολιτικής συμπεριφοράς είναι αυτό της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής. Το μάθημα διδάσκεται στην Ε' και ΣΤ' τάξη του Δημοτικού

σχολείου, καθώς και στο Γυμνάσιο. Τα σχολικά εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής χρησιμοποιούνται για τη διαμόρφωση της κοινωνικής και πολιτικής ταυτότητας των μαθητών, ενώ είναι σε θέση να συμβάλουν σε μία διαδικασία κοινωνικοποίησης των νέων και διαμόρφωσης των συλλογικών τους ταυτοτήτων (Brown et al., 2020).

Στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, η Ευρώπη κατέχει σημαντικό ρόλο ως οντότητα και ως κοινότητα στην οποία ανήκουν και οι Έλληνες μέσα, κυρίως από τα σχολικά εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής που διδάσκονται στα σχολεία. Στα εγχειρίδια αυτά, αποτυπώνονται οι αρχές της Ε. Ε., η δομή και ο τρόπος λειτουργίας της, οι δράσεις της και τα δικαιώματα των Ευρωπαίων πολιτών. Μέσα από τη μελέτη των συγκεκριμένων εγχειριδίων, σκοπός είναι οι μαθητές όχι μόνο να ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και να καλλιεργήσουν σταδιακά την ευρωπαϊκή συλλογική ταυτότητα. Το ίδιο συμβαίνει και στα εκπαιδευτικά συστήματα και των άλλων κρατών- μελών, παρά τις εκάστοτε διαφοροποιήσεις που μπορεί να παρατηρούνται.

Η εθνική εκπαιδευτική πολιτική των κρατών- μελών της Ε.Ε., καλείται να συμβάλει στην ενίσχυση αξιών, που διακατέχουν τα διαφορετικά προγράμματα εκπαίδευσης αποτυπώνοντας όλες τις νέες ανάγκες που έχουν δημιουργηθεί κατά τα τελευταία χρόνια, με σκοπό τη διαμόρφωση υπεύθυνων κι ενεργών πολιτών, καθώς και την προσαρμογή τους σε συνεχώς μεταβαλλόμενο και πολύπλοκο κοινωνικό περιβάλλον. Κατά την προσπάθεια αυτή, διακρίνεται μια τάση ενίσχυσης και ανάδειξης διάφορων προσεγγίσεων των αξιών σε διδακτικό επίπεδο, με τρόπο ώστε να ενισχύονται και οι διαδικασίες επίτευξης στόχων, όπως αυτές αναπτύσσονται στην εκπαιδευτική πολιτική της Ε. Ε. και αντικατοπτρίζονται στα εθνικά αναλυτικά προγράμματα (Βούκανου, 2007). Τις εν λόγω τάσεις τις εκπαίδευσης είναι δυνατόν να παρατηρήσει κανείς και στα εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Ε' και της Στ' Δημοτικού.

Όσον αφορά το ευρύτερο πολιτικό κλίμα, είναι δυνατόν να παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις από τη μία χώρα στην άλλη. Για παράδειγμα, η έρευνα των Brown et al. (2020), η οποία εξέτασε την εικόνα της Ευρώπης η οποία διαγράφεται μέσα από τα σχολικά εγχειρίδια των κοινωνικών και πολιτικών

επιστημών στη Γερμανία και την Αγγλία, έδειξε ότι εκείνα της Γερμανίας παρουσιάζουν περισσότερες λεπτομέρειες για την Ε. Ε. μία πιο θετική εικόνα σε σχέση με εκείνα της Αγγλίας. Το γεγονός αυτό εξηγείται από το γενικότερο κλίμα και την πολιτική στάση των χωρών αυτών απέναντι στην Ε. Ε. Έτσι, η Γερμανία η οποία έχει ηγετική θέση μέσα στην κοινότητα, κρατά θετική στάση απέναντι σε αυτή και επιχειρεί να διαμορφώσει με τον τρόπο αυτό, την ευρωπαϊκή κοινότητα των νέων. Από την άλλη πλευρά, η Αγγλία, παρά το γεγονός ότι υπήρξε σημαντικό κράτος-μέλος της Ε. Ε., είχε πάντοτε μία διάσταση από αυτή και μία πολιτική που αναπτυσσόταν περισσότερο σε επίπεδο εθνικό, ενώ, μάλιστα, το 2020 αποχώρησε από την κοινότητα.

Σύμφωνα με την έρευνα της Μπακάλη (2017), ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά τα οποία προωθούν συγκεκριμένες αρχές στα εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Στ' Δημοτικού είναι το εικονογραφικό υλικό και τα πολυτροπικά κείμενα. Το βιβλίο αυτό αφιερώνει μάλιστα, πολλά κεφάλαια σε θέματα τα οποία αφορούν στην Ε. Ε., ώστε οι μαθητές να έρχονται σε επαφή με όλο και περισσότερα θέματα. Παρά το γεγονός ότι η γνωστική ανταπόκριση των μαθητών πραγματοποιείται κυρίως από το γλωσσικό κείμενο του μαθήματος, ωστόσο, οι εικόνες συντελούν στην κατανόηση, αλλά και στην εμπέδωση της γνώσης.

Μία ακόμη έρευνα η οποία αφορά στο ίδιο εγχειρίδιο και, πιο συγκεκριμένα, στο περιεχόμενό του είναι αυτή του Τσουμάνα (2008). Το μάθημα της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής αποτελεί ένα σημαντικό μάθημα για τη διδασκαλία στις μεγάλες τάξεις του Δημοτικού Σχολείου και αναφέρεται σε κοινωνικά και πολιτικά θέματα τα οποία αφορούν τους σύγχρονους πολίτες, το πολίτευμα και, γενικότερα, την κοινωνία. Σήμερα, δεδομένων των συνθηκών και των αναγκών ανάπτυξης μίας κοινής ευρωπαϊκής ταυτότητας, το εγχειρίδιο αυτό δίνει μεγάλη έμφαση στην Ε. Ε. και, γενικότερα, στις διεθνείς σχέσεις και τη λειτουργία των διεθνών οργανισμών, ενώ η ιδιότητα του πολίτη, όπως είναι φυσικό, δεν παρουσιάζεται μόνο ως προς την εθνική, αλλά και ως προς την κοινωνική της διάσταση. Επίσης, το πλαίσιο της ανάλυσης αυτής, προωθούνται μέσα από το περιεχόμενο του εγχειριδίου η ισότητα μεταξύ των λαών, τα ανθρώπινα δικαιώματα, η συμφιλίωση, καθώς και η ανάγκη ειρηνικής επίλυσης των διαφορών και των προβλημάτων των λαών.

Ο Δημητρίου (2007) επιχείρησε κριτική ανάλυση του σχολικού εγχειριδίου της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Ε' τάξης του δημοτικού σχολείου. Ένα από τα βασικά κεφάλαια του εγχειριδίου ασχολείται με την ιδιότητα του πολίτη, καθώς και με τα δικαιώματα και τα καθήκοντά του. Η έννοια του πολίτη είναι βασική για τη διαμόρφωση της δημοκρατικής συνείδησης των μαθητών, οι οποίοι μάλιστα, θα πρέπει να κατανοήσουν ότι αυτή συνεπάγεται συγκεκριμένα δικαιώματα, αλλά και υποχρεώσεις, τηρώντας τις οποίες είναι δυνατόν να συνυπάρχουν ειρηνικά και αρμονικά σε μία κοινότητα, είτε τοπική είτε εθνική είτε διεθνική. Τα δικαιώματα και τα καθήκοντα των πολιτών προσδιορίζονται θεσμικά τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο. Η αντίληψη για την κοινωνία που προβάλλεται από το βιβλίο ανακλά τη φιλελεύθερη, αστική αντίληψη που έχει ως αφετηρία της τον Διαφωτισμό και τον οικονομικό φιλελευθερισμό και τοποθετεί στο κέντρο την ιδιωτική σφαίρα της συλλογικότητας, την κοινωνία, ως φυσική κατάσταση του ανθρώπου. Στο πλαίσιο αυτό, η ανθρώπινη κοινωνία προσεγγίζεται με την κυρίαρχη επιστημονική οπτική, παραπέμποντας στο δυτικό πρότυπο οργάνωσης της κοινωνικής ζωής, κάτι που ισχύει τόσο στην Ελλάδα όσο και, στην Ε. Ε.

3.2 Εκπαιδευτικές πολιτικές και στρατηγικές της Ε. Ε. αναφορικά με την εκπαίδευση του Ευρωπαίου πολίτη

Η έννοια της ευρωπαϊκής ιδέας και της ευρωπαϊκής διάστασης της εκπαίδευσης, αλλά και των αξιών που θα πρέπει να διακατέχουν τους ευρωπαίους πολίτες, απασχολούν ολοένα και περισσότερο κατά τις τελευταίες δεκαετίες την εκπαιδευτική κοινότητα Ε.Ε. Η ευρωπαϊκή ενότητα, η οποία αποκαλείται κοινότητα των κοινών στρατηγικών, των ανοιχτών δυνατοτήτων και των ιδεολογικών συγκρούσεων, αλλά και η συνάντηση μιας ποικιλίας εθνοτήτων, σε μια Ευρώπη πολλαπλών ταχυτήτων, καθιστούν πλέον επιτακτική ανάγκη και μεγάλη πρόκληση τη μεταφορά της ευρωπαϊκής ιδέας και ταυτότητας, στο επίπεδο της σχολικής γνώσης και της πράξης. Η ενότητα αυτή, ωστόσο, δεν αφορά στην ταύτιση αλλά, κυρίως, στην εσωτερική κατανόηση των διαφορών και των συγκλίσεων μεταξύ των κρατών- μελών και των πολιτών τους. Προς αυτή την κατεύθυνση, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνουν τρόπους ώστε, αξιοποιώντας μια ολιστική προσέγγιση στην εκπαίδευση, να αναπτυχθούν στρατηγικές με στόχο την ενίσχυση της ευρωπαϊκής διάστασης (Βούκανου, 2009).

Η Ε.Ε. δίνει μεγάλη έμφαση στο σχεδιασμό και την εφαρμογή συγκεκριμένων εκπαιδευτικών πολιτικών, με σκοπό την προώθηση των αξιών της, καθώς και των αρχών της ισότητας και της συνεργασίας. Η ανακήρυξη του έτους 2007 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως ευρωπαϊκού έτους ίσων ευκαιριών για όλους αποτελεί ένα παράδειγμα προς την κατεύθυνση αυτή. Καθώς όμως οι διατυπώσεις στόχων και αξιών υιοθετούνται και αναπαράγονται, αυξάνεται και η ανάγκη επανεξέτασης και επαναπροσδιορισμού του περιεχομένου τους, αλλά και του ζητήματος των διαδικασιών, παιδαγωγικών και διδακτικών, διαπραγμάτευσης και εμπέδωσης τους (Βούκανου, 2009).

Σήμερα, κάποιοι από τους σκοπούς της Ε. Ε. αποτελούν τη διαμόρφωση μίας Ευρώπης της γνώσης, καθώς και τη γνώση για την Ευρώπη, η οποία αφορά στη γνώση για τη δομή, τη λειτουργία και την οργάνωση της Ε.Ε., τη θεσμική της λειτουργία, καθώς και έννοιες όπως αυτή της ευρωπαϊκής ταυτότητας και του Ευρωπαίου πολίτη. Όλα τα στοιχεία αυτά έχουν άμεση σύνδεση με την εκπαίδευση, ενώ αναδείχθηκε η επιτακτική ανάγκη εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων προς την

κατεύθυνση αυτή. Μάλιστα, ο ρόλος της εκπαίδευσης εντός της Ε. Ε. κινείται και στον οικονομικό τομέα, καθώς υπάρχουν αντίστοιχες προκλήσεις σχετικά με την παγκοσμιοποίηση, την οικονομία της γνώσης, την απελευθέρωση της αγοράς και την επιχειρησιακή δράση. Πλέον, οι εκπαιδευτικές πολιτικές σχεδιάζονται στο πλαίσιο μίας νέας θεώρησης για το ανθρώπινο και κοινωνικό κεφάλαιο, ενώ μεγάλη έμφαση δίνεται στην ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων, ώστε οι μαθητές να είναι σε θέση να προσαρμοστούν σε ένα νέο περιβάλλον, το οποίο είναι συνεχώς μεταβαλλόμενο (Οικονόμου, 2013).

Η Ε. Ε. διαμορφώνει τις εκπαιδευτικές της πολιτικές με βάση τις απαιτήσεις και της προκλήσεις της εποχής, καθώς και τις νέες τάσεις, οι οποίες υπόσχονται τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό, αναζητά βέλτιστες πρακτικές, ώστε να παροτρύνει τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών- μελών της να τις ακολουθήσουν, έχοντας συγκεκριμένους στόχους. Ένας από τους στόχους αυτούς αφορά στην εφαρμογή της διά βίου μάθησης, η οποία σήμερα είναι απαραίτητη για την καλλιέργεια διάφορων δεξιοτήτων, ενώ επίσης, επιχειρείται η βελτίωση της ποιότητας της διδασκαλίας, καθώς και της κατάρτισης, ώστε να εξασφαλίζονται πλεονεκτήματα στον επαγγελματικό τομέα για τους Ευρωπαίους πολίτες, αλλά και για την ευρύτερη κοινότητα. Όσον αφορά στον κοινωνικό και πολιτικό χαρακτήρα της εκπαίδευσης, η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική προωθεί τις αρχές της ισότητας, της κοινωνικής συνοχής και της ενεργού συμμετοχής. Τέλος, η ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική εστιάζει στην καλλιέργεια της καινοτομίας, της δημιουργικότητας και της επιχειρηματικότητας, στοιχεία τα οποία είναι ιδιαίτερα σημαντικά για την ανάπτυξη της ευρωπαϊκής κοινωνίας και οικονομίας (https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/education-training-and-youth_el).

Στην Ελλάδα, οι επιταγές της Ε. Ε. αποτέλεσαν μία γενικότερη κατεύθυνση για τη μεταρρύθμιση των αναλυτικών προγραμμάτων και για τη συγγραφή νέων σχολικών εγχειριδίων, από τη δεκαετία του 1990. Γενικότερα, οι αλλαγές οι οποίες συντελέστηκαν στο χώρο της εκπαίδευσης είναι άμεσα συνδεδεμένες με την ένταξη της χώρας στην Ε. Ε. και την Ο. Ν. Ε. Ο εκσυγχρονισμός αυτός στην εκπαίδευση πραγματοποιήθηκε και στα άλλα κράτη- μέλη της Ε. Ε. και αφορούσε τόσο στο

επίπεδο του λόγου όσο και στο επίπεδο των γενικότερων εκπαιδευτικών πρακτικών (Οικονόμου, 2013).

B' μέρος- Η έρευνα

4.Κριτήρια επιλογής της έρευνας

Η επιλογή του θέματος της εργασίας και η υλοποίηση της έρευνας έγιναν μετά την επεξεργασία της βιβλιογραφίας σχετικά με θέματα της Ευρώπης και της διαμόρφωσης της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Στο πλαίσιο αυτό, διατυπώθηκε το ερώτημα σχετικά με το χώρο στον οποίο καλλιεργείται η συλλογική ταυτότητα του κάθε ατόμου. Ο χώρος του σχολείου και ειδικότερα στο δημοτικό θεωρείται από τους πιο σημαντικούς στην συγκρότηση της συλλογικής ταυτότητας και ειδικότερα της εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας. Έγινε επιλογή του μαθήματος της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής, το οποίο παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαμόρφωση ταυτότητας στο δημοτικό σχολείο και επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζεται η Ευρώπη μέσα στο σχολικό εγχειρίδιο. Εξετάστηκαν τα σχολικά εγχειρίδια της Ε' και ΣΤ' δημοτικού, καθώς επίσης και τα αντίστοιχα αναλυτικά προγράμματα που έχουν οριστεί από το Υπουργείο Παιδείας. Με βάση τα σχολικά εγχειρίδια και τη διδασκαλία των όρων που χρησιμοποιούνται σε αυτά προέκυψε η ανάγκη για διανομή ερωτηματολογίων στους μαθητές ώστε να διερευνηθεί η αντίληψη των μαθητών για την Ευρώπη.

4.1 Υποθέσεις και ερευνητικά ερωτήματα

Σκοπός της παρούσας έρευνας είναι να ανιχνευτούν τα στοιχεία εκείνα που οι μαθητές υιοθετούν για την ανάπτυξη της τοπικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Στην εργασία αυτή θα ελεγχθούν οι ερευνητικές υποθέσεις:

Εάν οι Έλληνες μαθητές γνωρίζουν τι είναι η Ευρώπη και πώς ωφελείται η Ελλάδα από τη συμμετοχή της.

Εάν μέσα από το σχολείο πληροφορούνται για τη δομή και τη λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εάν γνωρίζουν τι είναι ο Ευρωπαίος πολίτης.

Εάν πιστεύουν ότι εκτός από την εθνική κατέχουν και την ευρωπαϊκή ταυτότητα.

Τα ερευνητικά ερωτήματα της εργασίας μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- ✓ Οι μαθητές έχουν αρκετή ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;
- ✓ Από πού ενημερώνονται περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;
- ✓ Οι μαθητές θα ήθελαν να διδάσκονται περισσότερο στο σχολείο, σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;
- ✓ Οι μαθητές θεωρούν τον εαυτό τους Έλληνα πολίτη καθώς και Ευρωπαίο πολίτη;
- ✓ Ποια στοιχεία είναι αυτά που θα έκαναν του μαθητές να αισθάνονται ότι είναι πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης.
- ✓ Θεωρούν ότι είναι ενημερωμένοι σχετικά με τα Ευρωπαϊκά θέματα;
- ✓ Θεωρούν ότι η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, η προστασία της υγείας;
- ✓ Ποιο είναι κατά την άποψή τους το πιο σημαντικό όφελος για την Ελλάδα από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

4.2 Παρουσίαση ερευνητικής μεθόδου

Για τις ανάγκες της παρούσας έρευνας πραγματοποιήθηκε ποσοτική έρευνα με τη σύνταξη ενός δομημένου ερωτηματολογίου που απευθύνεται σε μαθητές Ε' και ΣΤ' δημοτικού σχολείου. Οι ερωτήσεις του ερωτηματολογίου διαμορφώθηκαν στη βάση της διερεύνησης που έγινε στα σχολικά εγχειρίδια της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής των τελευταίων τάξεων του δημοτικού σχολείου και πιο συγκεκριμένα των κεφαλαίων που εξετάζουν ζητήματα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Έγινε διανομή των ερωτηματολογίων μετά από συγκατάθεση των γονέων και των μαθητών στα σχολεία που επιλέχθηκαν για την έρευνα. Συγκεκριμένα η έρευνα διεξήχθη σε πέντε σχολεία, από τα οποία τα δύο ήταν σχολεία του κέντρου των Ιωαννίνων, δύο περιφερειακά και ένα ιδιωτικό.

Για να συμπληρωθούν τα ερωτηματολόγια παραχωρήθηκε μία διδακτική ώρα σε κάθε τμήμα του κάθε σχολείου. Ενημερώθηκαν πρώτα οι μαθητές για τη διαδικασία συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου. Κατά τη διάρκεια της συμπλήρωσης τους η ερευνήτρια ήταν παρούσα για να επιλύσει τυχόν απορίες που είχαν οι μαθητές. Μετά τη συλλογή των ερωτηματολογίων. Η μέθοδος ανάλυσης των δεδομένων, ήταν η περιγραφική στατιστική και οι έλεγχοι συσχετίσεων Cgi-square test και Spearman που πραγματοποιήθηκαν με την αξιοποίηση του διαδεδομένου προγράμματος στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων με το στατιστικό πακέτο SPSS.

4.3 Κατασκευή ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο σχεδιάστηκε με σκοπό τη διερεύνηση και τη διεξαγωγή συμπερασμάτων που αφορούν τις υποθέσεις και το σκοπό των ερευνητικών ερωτημάτων. Οι ερωτήσεις είναι κλειστού τύπου. Οι απαντήσεις αξιολογήθηκαν μέσω της κλίμακας Likert (Sprooren, 2007) με διαβαθμίσεις από το καθόλου έως το πάρα πολύ. Αρχικά, έγινε πιλοτική έρευνα με τη συμπλήρωση του ερωτηματολογίου από μαθητές πριν την τελική συμπλήρωσή του, ώστε να επιλυθούν τυχόν ασάφειες στα ερωτήματα. Στη συνέχεια, έγινε κατανομή στους μαθητές, όπου έγινε περιγραφή

του ερωτηματολογίου πριν την συμπλήρωσή του και απαντήθηκαν τυχόν ερωτήματα που προέκυψαν. Επίσης, έγινε ενημέρωση στους μαθητές πως η συμπλήρωσή του ερωτηματολογίου είναι ανώνυμη.

4.4 Δειγματοληπτικό πλαίσιο

Η επιλογή του δείγματος της έρευνας, ως προς τη συγκεκριμένη ηλικία, έγινε μετά από τα ευρήματα που ανέκυψαν από τη βιβλιογραφία. Η ηλικία μεταξύ 8-14 ετών είναι αρκετά σημαντική για τα παιδιά που αναπτύσσουν το αίσθημα του ανήκειν σε μία ομάδα (Jamieson, 2005). Έχουν γίνει λίγες σχετικές έρευνες που αφορούν τον τρόπο που αντιλαμβάνονται οι μαθητές την ευρωπαϊκή ταυτότητα τους. Σε σχετικές έρευνες που έχουν διεξαχθεί κυρίως σε νέους ηλικίας 18-24 σε χώρες της Ευρώπης όπως Αυστρία, Γερμανία, Αγγλία, κατέδειξαν πως η Ευρωπαϊκή ταυτότητα είναι λιγότερο σημαντική από την εθνική τους ταυτότητα και τη θρησκεία (Boehnke, Fuss, 2008).

Η πόλη των Ιωαννίνων κρίθηκε κατάλληλη για την υλοποίηση της έρευνας γιατί είναι μια περιφερειακή πόλη, με αρκετές ευρωπαϊκές επιχορηγήσεις για τον τουρισμό, τον αγροτικό τομέα, την εκπαίδευση, αλλά και κυρίως γιατί εντάσσεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση στις φτωχότερες περιφέρειες της Ευρώπης σύμφωνα με το την στατιστική έκθεση της ευρωπαϊκής υπηρεσίας Eurostat. (<https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL45/->).

4.5 Παρουσίαση των κεφαλαίων του ερωτηματολογίου

Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος υπάρχουν τα δημογραφικά στοιχεία των μαθητών. Οι ερωτήσεις έχουν ως στόχο να διερευνηθεί πόσοι μαθητές έχουν ελληνική καταγωγή. Σε αυτό το μέρος, τα θέματα που εξετάζονται είναι το φύλο, η καταγωγή από την Ήπειρο ή την υπόλοιπη Ελλάδα, η καταγωγή των γονέων, οι γλώσσες που μιλούν οι μαθητές.

Στο δεύτερο μέρος, διερευνάται κατά κύριο λόγο η ευρωπαϊκή ταυτότητα των μαθητών. Στις πέντε πρώτες ερωτήσεις γίνεται μία προσπάθεια εισαγωγής των μαθητών στο θέμα. Εξετάζεται το ενδεχόμενο οι μαθητές να έχουν πραγματοποιήσει κάποιο ταξίδι στην Ευρώπη και τους πιθανούς λόγους που έκαναν αυτό το ταξίδι. Με αυτό τον τρόπο ανιχνεύεται η γενική πληροφόρηση που έχουν οι μαθητές για την Ευρώπη, την κινητικότητα μεταξύ των χωρών, την επαφή με τους Ευρωπαίους και τον σκοπό της ενδεχόμενης μετακίνησής τους.

Στις επόμενες ερωτήσεις, ερευνάται η επάρκεια της διδασκαλίας θεμάτων που αφορούν την Ε.Ε. πιο συγκεκριμένα, τα ερωτήματα αφορούν την επάρκεια της ενημέρωσης για την Ε.Ε., τις πηγές ενημέρωσης και την επιθυμία τους για επιπλέον πληροφορίες.

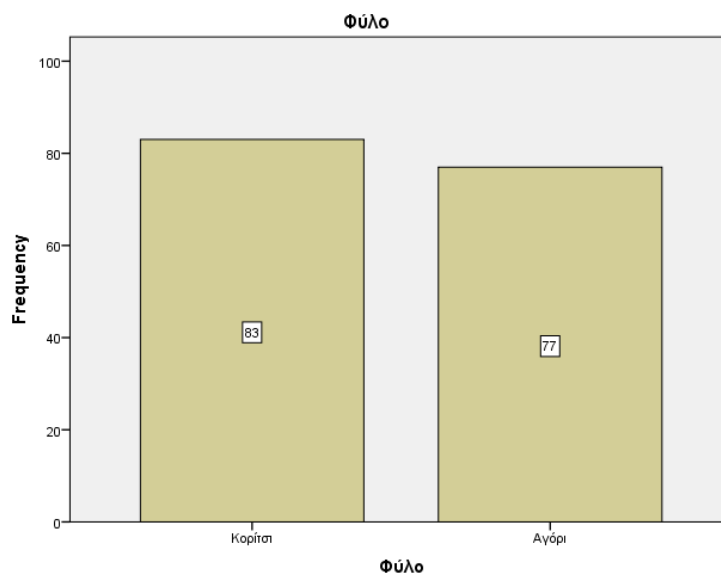
Στις τελευταίες ερωτήσεις ερευνώνται οι δεσμοί που αναπτύσσουν οι μαθητές με την Ε.Ε., κατά πόσο ταυτίζονται με τον όρο πολίτες της Ευρώπης και αν θεωρούν πως είναι ενταγμένοι στην Ε.Ε.

4.6 Συμμετέχοντες στην έρευνα

Το δείγμα στην παρούσα έρευνα αποτελείται από 160 μαθητές των Ε' και ΣΤ' τάξεων Δημοτικού Σχολείου. Τα σχολεία που φοιτούν οι μαθητές βρίσκονται στο νομό Ιωαννίνων.

Ειδικότερα όπως φαίνεται και από τον Πίνακα 1, το δείγμα αποτελείται από 83(51,9%) κορίτσια και 77(48,1%) αγόρια.

Φύλο		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Κορίτσι	83	51,9	51,9	51,9
	Αγόρι	77	48,1	48,1	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

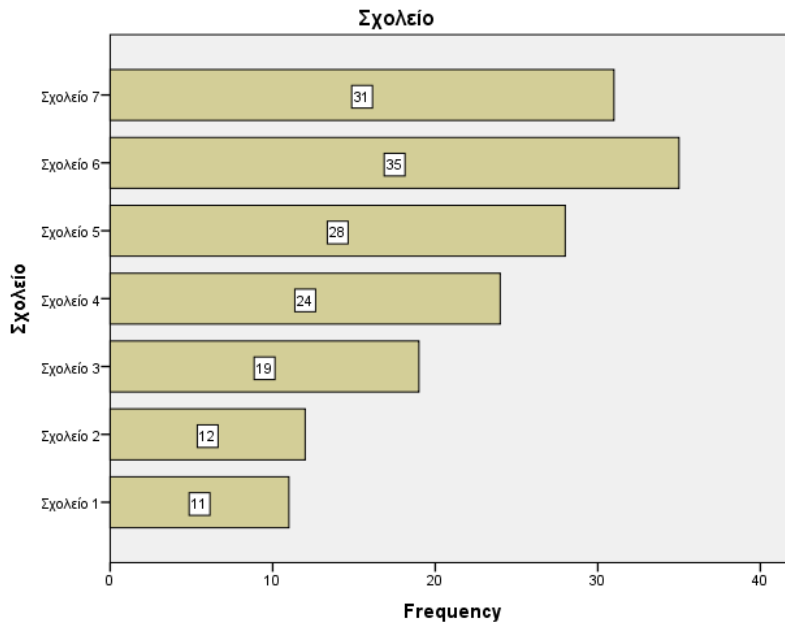

Πίνακας 1 – το φύλο των μαθητών

Όσον αφορά τα σχολεία είναι στο σύνολό τους 7. 31 (19,4 %) παιδιά προέρχονται από το 7^ο σχολείο, 35 (21,9 %) από το 6^ο σχολείο, 28 (17,5 %) από το 5^ο σχολείο, 24 (15 %) από 4^ο σχολείο, 19 (11,9 %) από το 3^ο σχολείο, 12 (7,5 %) από το 2^ο σχολείο και 11 (6,9 %) από το πρώτο σχολείο.

Σχολείο		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	σχολείο 1	11	6,9	6,9	6,9
	σχολείο 2	12	7,5	7,5	14,4
	σχολείο 3	19	11,9	11,9	26,3
	σχολείο 4	24	15,0	15,0	41,3
	σχολείο 5	28	17,5	17,5	58,8
	σχολείο 6	35	21,9	21,9	80,6
	σχολείο 7	31	19,4	19,4	100,0
Total		160	100,0	100,0	

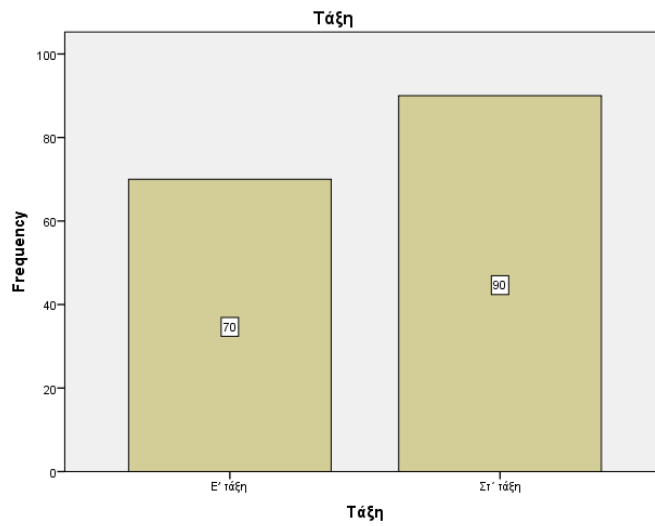

Πίνακας 2- σχολείο στο οποίο φοιτούν οι μαθητές

Τέλος, όσον αφορά τις τάξεις τα 70 (43,8 %) παιδιά είναι μαθητές της Ε' τάξης ενώ 90 (56,3 %) παιδιά είναι μαθητές της ΣΤ' τάξης.

Τάξη					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ε' τάξη	70	43,8	43,8	43,8
	Στ' τάξη	90	56,3	56,3	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Πίνακας 3- τάξη στην οποία φοιτούν οι μαθητές

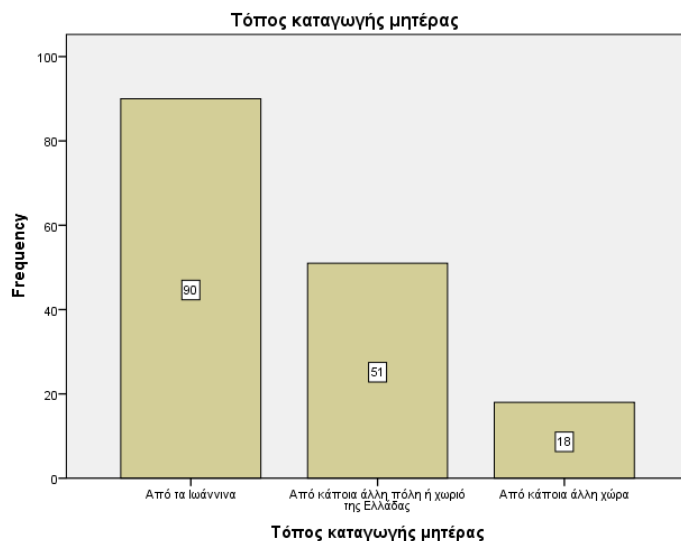
5. Αποτελέσματα έρευνας

Σε αυτό το κεφάλαιο γίνεται η παρουσίαση των αντιλήψεων των μαθητών για την Ε.Ε., προκειμένου να απαντηθούν τα ερευνητικά τα ερευνητικά ερωτήματα.

Επίσης γίνονται οι συσχετίσεις με τον συντελεστή συσχέτισης Spearman, για να διαπιστωθεί αν υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων:

- Πόσο σημαντικό θεωρείς ότι είναι να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης;
- Θεωρείς ότι η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.α.;
- Θεωρείς ότι η Ευρώπη συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.α.;
- Σε τι βαθμό νιώθεις ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα προβλήματα της (όπως η μετανάστευση, η καταστροφή του περιβάλλοντος, θέματα υγείας, ανεργία μαζί με την Ευρώπη);

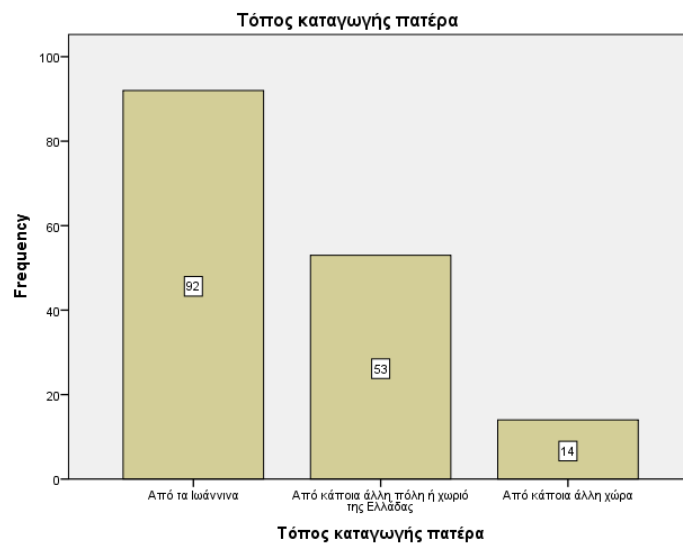
Τόπος καταγωγής μητέρας					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Από τα Ιωάννινα	90	56,3	56,6	56,6
	Από κάποια άλλη πόλη ή χωριό της Ελλάδας	51	31,9	32,1	88,7
	Από κάποια άλλη χώρα	18	11,3	11,3	100,0
	Total	159	99,4	100,0	
Missing	System	1	,6		
Total		160	100,0		

Πίνακας 4- τόπος καταγωγής της μητέρας

Οι μητέρες των μαθητών κατάγονται κυρίως από τα Ιωάννινα (56,3%), μικρό ποσοστό αναφέρει ότι κατάγεται από άλλη πόλη ή χωριό της Ελλάδας(31,9%) και ελάχιστες από άλλη χώρα (11,3%).

Τόπος καταγωγής πατέρα					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Από τα Ιωάννινα	92	57,5	57,9	57,9
	Από κάποια άλλη πόλη ή χωριό της Ελλάδας	53	33,1	33,3	91,2
	Από κάποια άλλη χώρα	14	8,8	8,8	100,0
	Total	159	99,4	100,0	
Missing	System	1	,6		
Total		160	100,0		

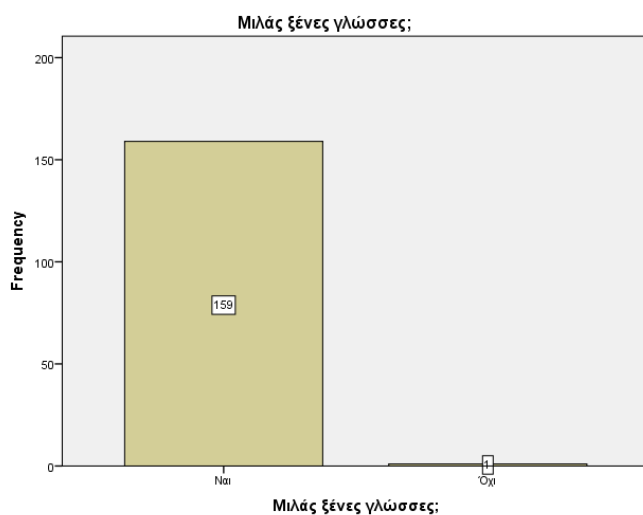

Πίνακας 5- τόπος καταγωγής του πατέρα

Ο τόπος καταγωγής του πατέρα είναι κυρίως από τα Ιωάννινα (57,5%), λίγοι από κάποια άλλη πόλη (33,1%) και ακόμα λιγότεροι από άλλη χώρα (8,8%), (πίνακας 5).

Οι περισσότερες μητέρες των μαθητών κατάγονται από τα Ιωάννινα (56,3 %) ενώ το ίδιο ισχύει και για τους πατεράδες (57,5 %).

Μιλάς ξένες γλώσσες;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	159	99,4	99,4	99,4
	Όχι	1	,6	,6	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Πίνακας 6- μιλάνε οι μαθητές ξένες γλώσσες

Η συντριπτική πλειοψηφία των μαθητών μιλά ξένες γλώσσες (99,4 %),.

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Τι γλώσσες μιλάς; ^a	Αγγλικά	142	47,2%	89,3%
	Γερμανικά	68	22,6%	42,8%
	Γαλλικά	61	20,3%	38,4%
	Αλβανικά	8	2,7%	5,0%
	Άλλη γλώσσα	22	7,3%	13,8%
Total		301	100,0%	189,3%
a. Dichotomy group tabulated at value 1.				

Πίνακας 7- τι γλώσσες μιλούν

Στην ερώτηση για το ποιες ξένες γλώσσες μιλούν. Οι περισσότεροι μαθητές (142, 47,2 %) μιλούν αγγλικά. 68 (22,6 %) μιλούν Γερμανικά, 61 (20,3 %) Γαλλικά, 8 (2,7 %) αλβανικά και 22 (7,3 %) άλλες γλώσσες.

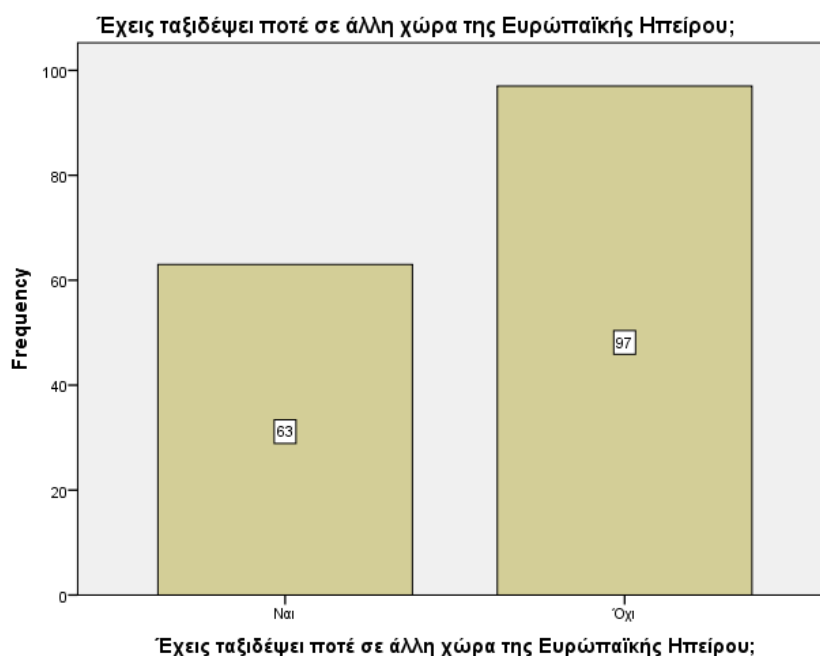
		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Τι είναι αυτό που θα ήθελες να μάθεις καλύτερα σε σχέση με τις χώρες της Ευρώπης;	Την ιστορία τους	74	19,3%	46,5%
	Τα ήθη και τα έθιμα των λαών τους	55	14,3%	34,6%
	Το φυσικό τους περιβάλλον	52	13,5%	32,7%
	Τον πολιτισμό τους (π.χ. λογοτεχνία, μουσική, θέατρο κ.α.)	78	20,3%	49,1%
	Τον τρόπο ζωής τους	119	31,0%	74,8%
	Άλλο	6	1,6%	3,8%
Total		384	100,0%	241,5%
a. Dichotomy group tabulated at value 1.				

Πίνακας 8- τι θα ήθελαν να μάθουν καλύτερα σε σχέση με τις χώρες της Ευρώπης.

Στην ερώτηση για το τι θα ήθελαν να μάθουν καλύτερα σε σχέση με τις χώρες της Ευρώπης, 74 (19,3 %) μαθητές θα ήθελαν να μάθουν την ιστορία των χωρών της Ευρώπης, 55 (14,3 %) τα ήθη και τα έθιμα των λαών τους, 52 (13,5 %) το φυσικό τους περιβάλλον, 78 (20,3 %) τον πολιτισμό τους, 119 (31 %) τον τρόπο ζωής τους και 6 (1,6 %) άλλα πράγματα για τις χώρες της Ευρώπης.

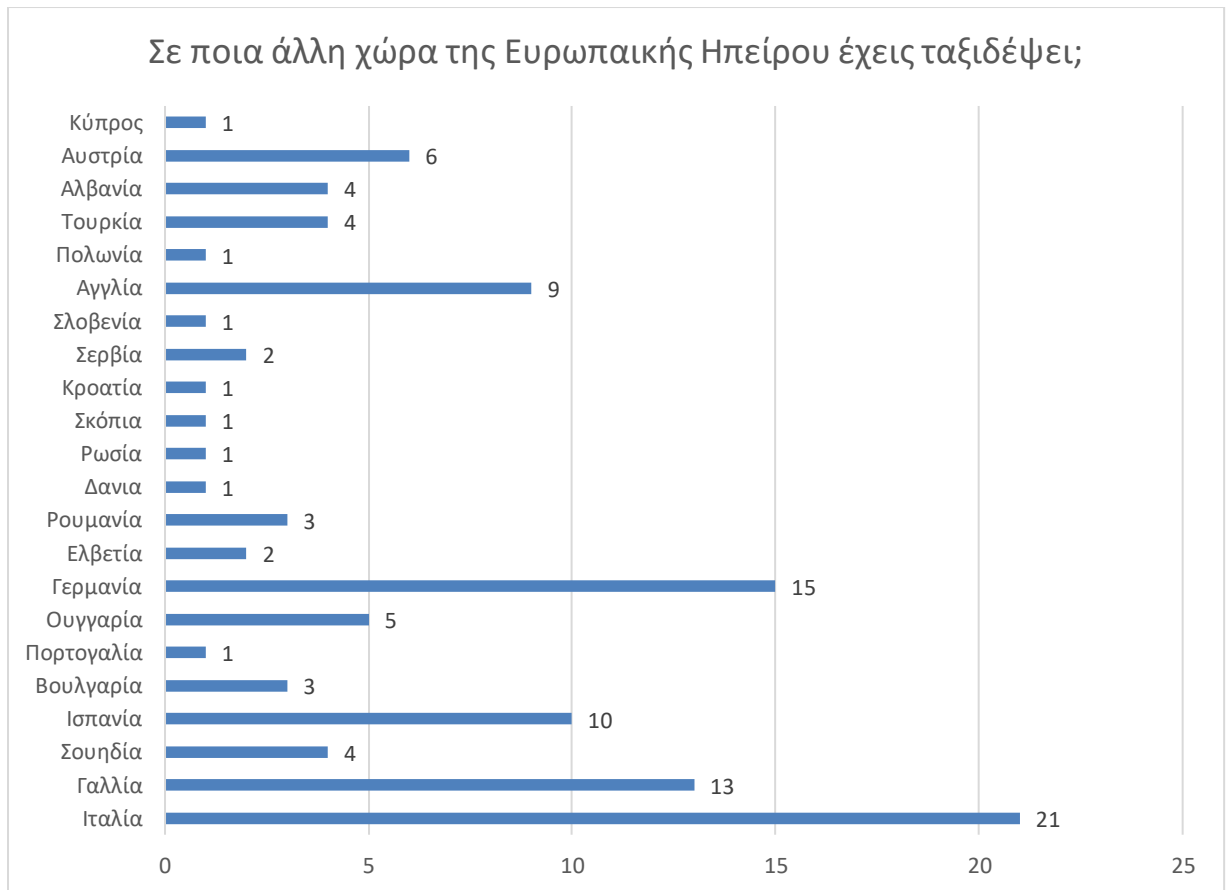

Έχεις ταξιδέψει ποτέ σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ηπείρου;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	63	39,4	39,4	39,4
	Όχι	97	60,6	60,6	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Πίνακας 9- έχεις ταξιδέψει σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ηπείρου

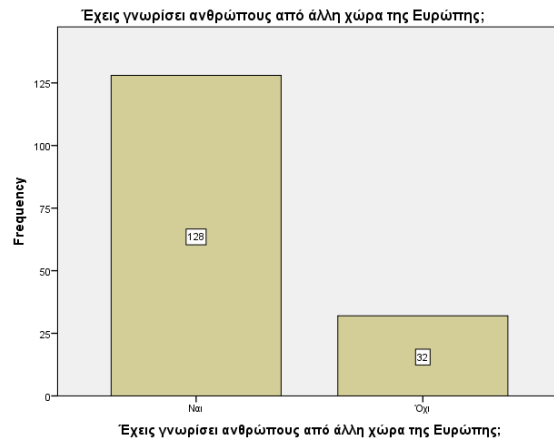
Αναφορικά με την ερώτηση αν έχουν ταξιδέψει σε άλλη χώρα της Ευρώπης. 63 (39,4 %) μαθητές έχουν ταξιδέψει σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ηπείρου ενώ 97 (60,6 %) όχι.

Πίνακας 10- Σε ποια χώρα της Ευρώπης έχεις ταξιδέψει

Από όσους μαθητές έχουν ταξιδέψει σε άλλες χώρες οι περισσότεροι μαθητές έχουν ταξιδέψει στην Ιταλία, στη Γερμανία και τη Γαλλία.

Έχεις γνωρίσει ανθρώπους από άλλη χώρα της Ευρώπης;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	128	80,0	80,0	80,0
	Όχι	32	20,0	20,0	100,0
	Total	160	100,0	100,0	

Πίνακας 11- έχουν γνωρίσει άλλους ανθρώπους από χώρα της Ευρωπαϊκής Ηπείρου

Στην ερώτηση αν έχουν γνωρίσει άλλους ανθρώπους από χώρα της Ευρωπαϊκής Ηπείρου, 128 (80 %) μαθητές έχουν γνωρίσει ανθρώπους από άλλη χώρα της Ευρώπης ενώ 32 (20 %) όχι.

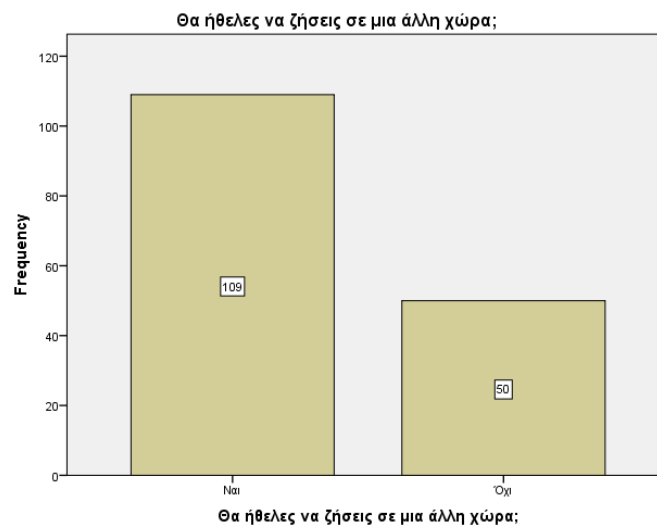
		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Για ποιο λόγο θα σκεφτόσουν να κάνεις ένα ταξίδι σε κάποια χώρα της Ευρώπης;	Για να σπουδάσω	101	20,7%	64,7%
	Για να επισκεφθώ φίλους ή συγγενείς μου	90	18,4%	57,7%
	Γιατί εκεί οι συνθήκες ζωής είναι καλύτερες	51	10,4%	32,7%
	Γιατί θέλουν να μεταναστεύσουν οι γονείς μου	10	2,0%	6,4%
	Για να γνωρίσω τα σημαντικά μνημεία των ευρωπαϊκών χωρών	86	17,6%	55,1%
	Για να παρακολουθήσω κάποια αθλητική διοργάνωση	63	12,9%	40,4%
	Για να εργαστώ στο μέλλον	69	14,1%	44,2%
	Άλλο	19	3,9%	12,2%
Total		489	100,0%	313,5%
a. Dichotomy group tabulated at value 1.				

Πίνακας 12- έχουν κάνει κάποιο ταξίδι σε χώρα της Ευρώπης

Στο ερώτημα για ποιο λόγο θα έκαναν ένα ταξίδι σε κάποια χώρα της Ευρώπης, 101 (20,7 %) μαθητές θα έκαναν ένα ταξίδι σε κάποια χώρα της Ευρώπης για να σπουδάσουν, 90 (18,4 %) για να επισκεφθούν φίλους ή συγγενείς τους, 51 (10,4 %) γιατί εκεί οι συνθήκες ζωής είναι καλύτερες, 10 (2 %) γιατί θέλουν να μεταναστεύσουν οι γονείς τους, 86 (17,6 %) για να γνωρίσουν τα σημαντικά μνημεία των ευρωπαϊκών χωρών, 63 (12,9 %) για να παρακολουθήσουν κάποια αθλητική διοργάνωση, 69 (14,1 %) για να εργαστούν στο μέλλον και 19 (3,9 %) για άλλους λόγους.

Θα ήθελες να ζήσεις σε μια άλλη χώρα;

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
Ναι	109	68,1	68,6	68,6
Όχι	50	31,3	31,4	100,0
Total	159	99,4	100,0	
Missing	System	1	,6	
Total	160	100,0		

Πίνακας 13- αν θα ήθελαν να ζήσουν σε μία άλλη χώρα

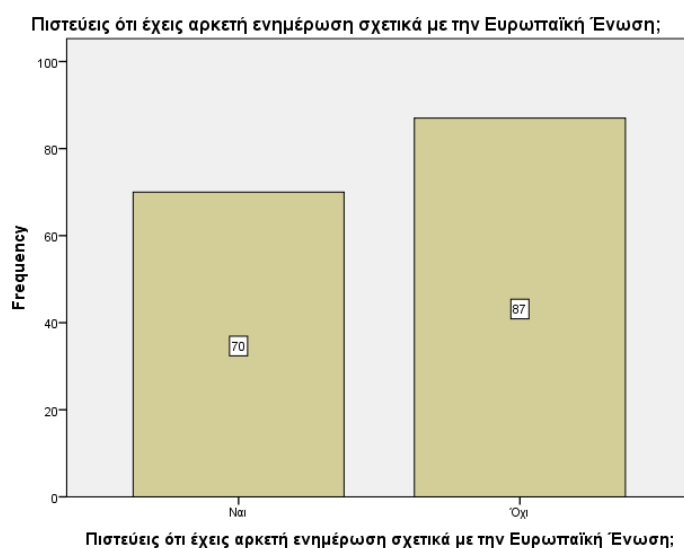
Στην ερώτηση αν θα ήθελαν να ζήσουν σε μία άλλη χώρα, 109 (68,6 %) μαθητές θα ήθελαν να ζήσουν σε μια άλλη χώρα ενώ 50 (31,4 %) όχι.

Πίνακας 14- σε ποια χώρα θα ήθελαν να ζήσουν

Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, για να γίνουν πιο συγκεκριμένοι, ερωτήθηκαν σε ποια χώρα θα ήθελαν να ζήσουν. Οι περισσότεροι μαθητές θα ήθελαν να ζήσουν στις Η.Π.Α., στην Ιταλία και στη Γαλλία.

Πιστεύεις ότι έχεις αρκετή ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	70	43,8	44,6	44,6
	Όχι	87	54,4	55,4	100,0
	Total	157	98,1	100,0	
Missing	System	3	1,9		
Total		160	100,0		

Πίνακας 15- αν πιστεύουν ότι έχουν αρκετή ενημέρωση σχετικά με τη Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο ερώτημα αν πιστεύουν ότι έχουν αρκετή ενημέρωση σχετικά με τη Ευρωπαϊκή Ένωση, 70 (44,6 %) μαθητές έχουν αρκετή ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση ενώ 87 (55,4 %) όχι.

Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το σχολείο;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	31	19,4	20,0	20,0
	Αρκετά	93	58,1	60,0	80,0
	Καθόλου	31	19,4	20,0	100,0
	Total	155	96,9	100,0	
Missing	System	5	3,1		
Total		160	100,0		

Πίνακας 16- ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το σχολείο

Στην ερώτηση αν ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το σχολείο: Η πλειοψηφία των μαθητών (93 μαθητές, 60 %) πιστεύει ότι ενημερώνεται αρκετά σχετικά με την Ευρωπαϊκή ένωση από το σχολείο.

Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από την οικογένεια;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	34	21,3	22,8	22,8
	Αρκετά	76	47,5	51,0	73,8
	Καθόλου	39	24,4	26,2	100,0
	Total	149	93,1	100,0	
Missing	System	11	6,9		
Total		160	100,0		

Πίνακας 17- ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από την οικογένεια

Ενημερώνονται σχετικά με την από Ευρωπαϊκή Ένωση την οικογένεια. Οι περισσότεροι μαθητές (76 μαθητές, 51 %) πιστεύουν ότι ενημερώνονται αρκετά σχετικά με την Ευρωπαϊκή ένωση από την οικογένεια.

Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από τα βιβλία;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	35	21,9	23,6	23,6
	Αρκετά	52	32,5	35,1	58,8
	Καθόλου	61	38,1	41,2	100,0
	Total	148	92,5	100,0	
Missing	System	12	7,5		
Total		160	100,0		

Πίνακας 18- ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από τα βιβλία

Ενημερώνονται σχετικά με την από Ευρωπαϊκή Ένωση τα βιβλία. 61 (41,2 %) μαθητές πιστεύουν ότι δεν ενημερώνονται καθόλου σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από τα βιβλία.

Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από την τηλεόραση;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	69	43,1	45,4	45,4
	Αρκετά	58	36,3	38,2	83,6
	Καθόλου	25	15,6	16,4	100,0
	Total	152	95,0	100,0	
Missing	System	8	5,0		
Total		160	100,0		

Πίνακας 19- ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από την τηλεόραση

Ενημερώνονται σχετικά με την από Ευρωπαϊκή Ένωση την τηλεόραση. Οι περισσότεροι μαθητές (69 μαθητές, 45,4 %) πιστεύουν ότι ενημερώνονται πάρα πολύ σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από την τηλεόραση.

Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το ιντερνετ;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	66	41,3	45,8	45,8
	Αρκετά	43	26,9	29,9	75,7
	Καθόλου	35	21,9	24,3	100,0
	Total	144	90,0	100,0	
Missing	System	16	10,0		
Total		160	100,0		

Πίνακας 20- ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το ιντερνέτ

Ενημερώνονται σχετικά με την από Ευρωπαϊκή Ένωση το ιντερνέτ. Οι περισσότεροι μαθητές (66 μαθητές, 45,8 %) πιστεύουν ότι ενημερώνονται πάρα πολύ σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το Ίντερνετ.

Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από συζητήσεις με τους φίλους σου;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	12	7,5	10,6	10,6
	Αρκετά	32	20,0	28,3	38,9
	Καθόλου	69	43,1	61,1	100,0
	Total	113	70,6	100,0	
Missing	System	47	29,4		
Total		160	100,0		

Πίνακας 21- ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από τους φίλους

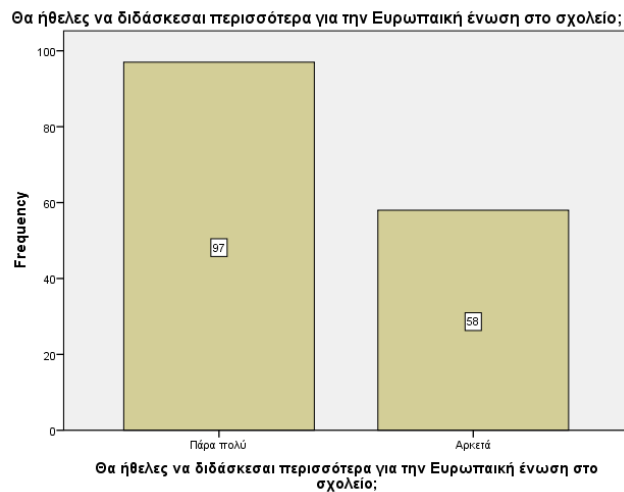
Ενημερώνονται σχετικά με την από Ευρωπαϊκή Ένωση τους φίλους. Οι περισσότεροι μαθητές (69 μαθητές, 61,1 %) πιστεύουν ότι δεν ενημερώνονται καθόλου σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από συζητήσεις με φίλους.

Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από άλλες πηγές;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	2	1,3	40,0	40,0
	Αρκετά	3	1,9	60,0	100,0
	Total	5	3,1	100,0	
Missing	System	155	96,9		
Total		160	100,0		

Πίνακας 22- ενημερώνονται σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από άλλες πηγές

Τέλος, 2 μαθητές απάντησαν ότι ενημερώνονται πάρα πολύ σχετικά με την Ευρωπαϊκή ένωση από άλλες πηγές ενώ 3 μαθητές αρκετά.

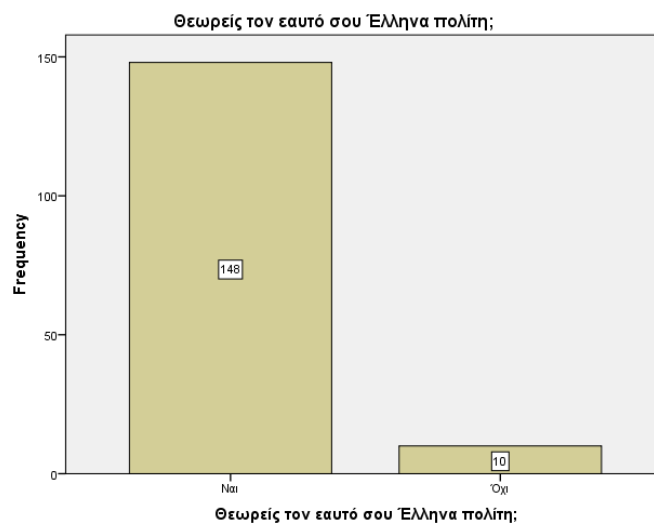
Θα ήθελες να διδάσκεσαι περισσότερα για την Ευρωπαϊκή ένωση στο σχολείο;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	97	60,6	62,6	62,6
	Αρκετά	58	36,3	37,4	100,0
	Total	155	96,9	100,0	
Missing	System	5	3,1		
Total		160	100,0		

Πίνακας 23-αν θα ήθελαν να διδάσκονται περισσότερα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση

Στο ερώτημα αν θα ήθελαν να διδάσκονται περισσότερα σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση, οι 97 (62,6 %) μαθητές θα ήθελαν να διδάσκονται περισσότερα για την Ευρωπαϊκή ένωση στο σχολείο σε πολύ μεγάλο βαθμό

Θεωρείς τον εαυτό σου Έλληνα πολίτη;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	148	92,5	93,7	93,7
	Όχι	10	6,3	6,3	100,0
	Total	158	98,8	100,0	
Missing	System	2	1,3		
Total		160	100,0		

Πίνακας 24- αν θεωρούν τον εαυτό τους Έλληνα πολίτη

Στο ερώτημα αν θεωρούν τον εαυτό τους Έλληνα πολίτη οι 148 (93,7 %) μαθητές θεωρούν το εαυτό τους Έλληνα πολίτη ενώ 10 (6,3 %) όχι.

Θεωρείς τον εαυτό σου Ευρωπαίο πολίτη;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	129	80,6	82,7	82,7
	Όχι	27	16,9	17,3	100,0
	Total	156	97,5	100,0	
Missing	System	4	2,5		
Total		160	100,0		

Πίνακας 25- αν θεωρούν τον εαυτό τους Ευρωπαίο πολίτη

Αμέσως μετά, στο ερώτημα αν θεωρούν τον εαυτό τους Ευρωπαίο πολίτη οι 129 (82,7 %) μαθητές θεωρούν το εαυτό τους Ευρωπαίο πολίτη ενώ 27 (17,3 %) όχι.

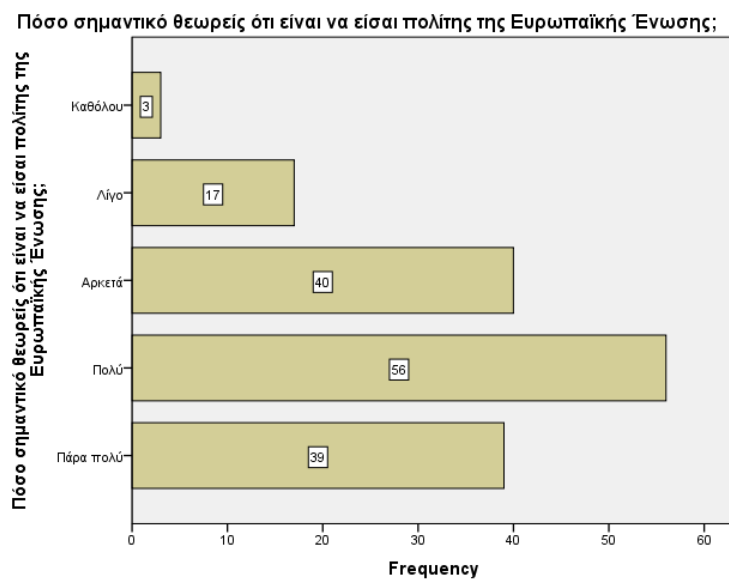
		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Τι κατά τη γνώμη σου θα ήταν αρκετό για να σε κάνει πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης;	Το γεγονός ότι μιλάω ξένες γλώσσες	82	14,3%	51,6%
	Το ότι ζω στην Ελλάδα	112	19,5%	70,4%
	Το ότι τουλάχιστον ένας από τους γονείς μου είναι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης	58	10,1%	36,5%
	Το γεγονός ότι αισθάνομαι Ευρωπαίος	41	7,1%	25,8%
	Το γεγονός ότι η Ελλάδα ανήκει στην Ευρωπαϊκή ήπειρο	106	18,5%	66,7%
	Το γεγονός ότι τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν κοινή σύγχρονη ιστορία	39	6,8%	24,5%
	Τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία που μοιράζομαι με τους άλλους λαούς της Ευρώπης	46	8,0%	28,9%
	Το ότι έχω γεννηθεί στην Ελλάδα	87	15,2%	54,7%
	Άλλο	3	0,5%	1,9%
Total		574	100,0%	361,0%
a. Dichotomy group tabulated at value 1.				

Πίνακας 26 -Τι θα ήταν αρκετό για να κάνει κάποιον πολίτη της Ευρωπαϊκής ένωσης

Σχετικά με τι θα ήταν αρκετό για να κάνει κάποιον πολίτη της Ευρωπαϊκής ένωσης: 82 (14,3 %) μαθητές απάντησαν ότι είναι το γεγονός ότι μιλάνε ξένες γλώσσες, 112 (19,5 %) ότι ζουν στην Ελλάδα, 58 (10,1 %) ότι τουλάχιστον ένας από τους γονείς

τους είναι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 41 (7,1 %) το γεγονός ότι αισθάνονται Έλληνες, 106 (18,5 %) το γεγονός ότι η Ελλάδα ανήκει στην Ευρωπαϊκή ήπειρο, 39 (6,8 %) το γεγονός ότι τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν κοινή σύγχρονη ιστορία, 46 (8 %) τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία που μοιράζονται με τους άλλους λαούς της Ευρώπης, 87 (15,2 %) ότι έχουν γεννηθεί στην Ελλάδα και 3 (0,5 %) για άλλους λόγους.

Πόσο σημαντικό θεωρείς ότι είναι να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	39	24,4	25,2	25,2
	Πολύ	56	35,0	36,1	61,3
	Αρκετά	40	25,0	25,8	87,1
	Λίγο	17	10,6	11,0	98,1
	Καθόλου	3	1,9	1,9	100,0
	Total	155	96,9	100,0	
Missing	System	5	3,1		
Total		160	100,0		

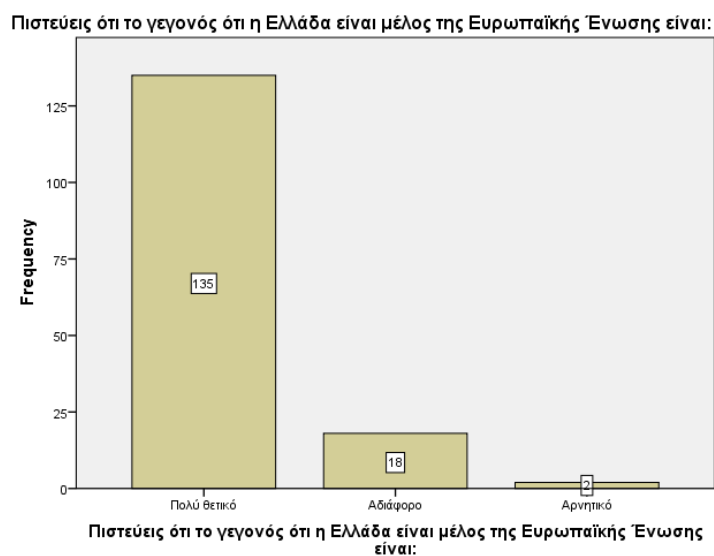

Πίνακας 27- αν θεωρούν πολύ σημαντικό να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής ένωσης

Στο ερώτημα αν θεωρούν πολύ σημαντικό να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής ένωσης, οι περισσότεροι 56(35%), θεωρούν πολύ, 40(25%)αρκετά, 39(24,4%) πάρα πολύ, 17(10,6%)λίγο και 3(1,9%) καθόλου σημαντικό.

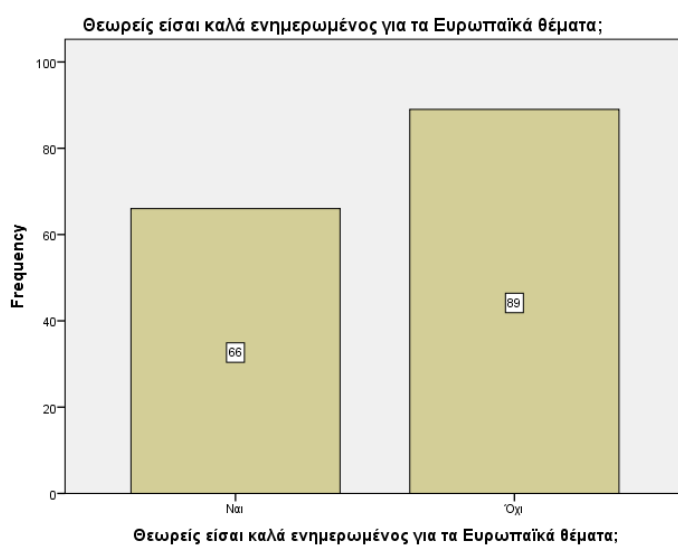
Το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι:					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πολύ θετικό	135	84,4	87,1	87,1
	Αδιάφορο	18	11,3	11,6	98,7
	Αρνητικό	2	1,3	1,3	100,0
	Total	155	96,9	100,0	
Missing	System	5	3,1		
Total		160	100,0		

Πίνακας 28- αν θεωρούν θετικό να είναι η Ελλάδα μέλος της Ευρωπαϊκής ένωσης

στην ερώτηση αν πιστεύουν ότι είναι πολύ θετικό να είναι η Ελλάδα μέλος της Ευρωπαϊκής ένωσης, Οι περισσότεροι μαθητές 135(87,1 %) θεωρούν είναι πολύ θετικό, 18(11,3%) αδιάφορο και μόλις 2(1,3) αρνητικό.

Θεωρείς είσαι καλά ενημερωμένος για τα Ευρωπαϊκά θέματα;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ναι	66	41,3	42,6	42,6
	Όχι	89	55,6	57,4	100,0
	Total	155	96,9	100,0	
Missing	System	5	3,1		
Total		160	100,0		

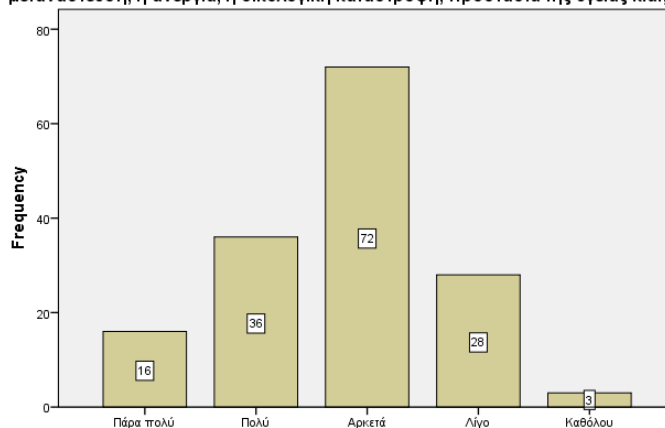

Πίνακας 29- αν θεωρούν ότι είναι καλά ενημερωμένοι για Ευρωπαϊκά θέματα

Στην ερώτηση αν οι μαθητές είναι καλά ενημερωμένοι για Ευρωπαϊκά θέματα, οι 66 (42,6 %) μαθητές είναι καλά ενημερωμένοι για Ευρωπαϊκά θέματα, ενώ 89 (57,4 %) όχι.

Θεωρείς ότι η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.ά.;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	16	10,0	10,3	10,3
	Πολύ	36	22,5	23,2	33,5
	Αρκετά	72	45,0	46,5	80,0
	Λίγο	28	17,5	18,1	98,1
	Καθόλου	3	1,9	1,9	100,0
	Total	155	96,9	100,0	
Missing	System	5	3,1		
Total		160	100,0		

Θεωρείς ότι η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.ά.;

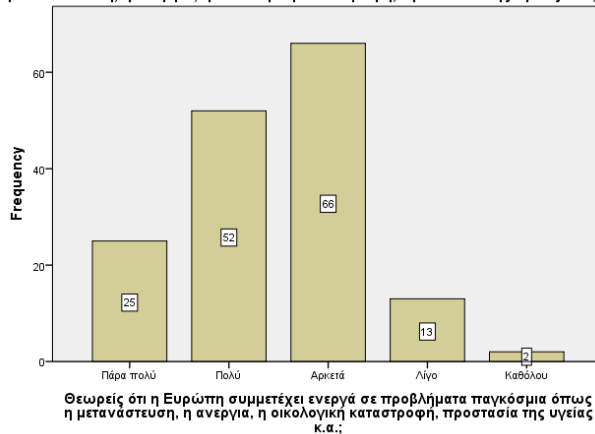
Θεωρείς ότι η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.ά.;

Πίνακας 30- αν θεωρούν ότι Ελλάδα συμμετέχει αρκετά ενεργά σε παγκόσμια προβλήματα

Στην ερώτηση αν θεωρούν ότι Ελλάδα συμμετέχει αρκετά ενεργά σε παγκόσμια προβλήματα. Η πλειοψηφία των μαθητών (72 μαθητές, 46,5 %) πιστεύει αρκετά, 36(22,5%) πολύ, 28(17,5) λίγο και 3(1,9) καθόλου(πίνακας 19).

Θεωρείς ότι η Ευρώπη συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.ά.;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	25	15,6	15,8	15,8
	Πολύ	52	32,5	32,9	48,7
	Αρκετά	66	41,3	41,8	90,5
	Λίγο	13	8,1	8,2	98,7
	Καθόλου	2	1,3	1,3	100,0
	Total	158	98,8	100,0	
Missing	System	2	1,3		
Total		160	100,0		

Θεωρείς ότι η Ευρώπη συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.ά.;

Πίνακας 31- αν θεωρούν ότι η Ευρώπη συμμετέχει αρκετά ενεργά σε παγκόσμια προβλήματα

Στο ερώτημα αν πιστεύουν ότι η Ευρώπη συμμετέχει αρκετά ενεργά σε παγκόσμια προβλήματα. Η πλειοψηφία των μαθητών 66 μαθητές(41,8 %) απάντησε αρκετά, 52(32,5%) πολύ, 25(15,6%) πάρα πολύ και 13(8,1%) λίγο.

Θεωρείς ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα προβλήματα της (όπως η μετανάστευση, η καταστροφή του περιβάλλοντος, θέματα υγείας, ανεργία) μαζί με την Ευρώπη;					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Πάρα πολύ	11	6,9	7,0	7,0
	Πολύ	52	32,5	32,9	39,9
	Αρκετά	68	42,5	43,0	82,9
	Λίγο	26	16,3	16,5	99,4
	Καθόλου	1	,6	,6	100,0
	Total	158	98,8	100,0	
Missing	System	2	1,3		
Total		160	100,0		

Πίνακας 32- αν πιστεύουν βαθμό ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα προβλήματα μαζί με την Ευρώπη

Στην ερώτηση αν πιστεύουν ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα προβλήματα της.

Οι περισσότεροι μαθητές απάντησαν σε αρκετά μεγάλο (68 μαθητές, 43 %), 52(32,5%) πολύ, 26(16,3%) λίγο και 1(0,6) καθόλου.

		Responses		Percent of Cases
		N	Percent	
Ποιο κατά την άποψή σου είναι το πιο σημαντικό όφελος για την Ελλάδα από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση;	Η ευρωπαϊκή νομοθεσία	35	5,9%	22,0%
	Η οικονομική ενίσχυση προς τα μέλη της	55	9,3%	34,6%
	Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος	71	12,0%	44,7%
	Η καλύτερη προστασία της υγείας	68	11,4%	42,8%
	Η ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών	63	10,6%	39,6%
	Η δημοκρατία	81	13,6%	50,9%
	Η ειρήνη	119	20,0%	74,8%
	Οι ανταλλαγές μαθητών	24	4,0%	15,1%
	Η ισότητα	75	12,6%	47,2%
	Άλλο	3	0,5%	1,9%
	Total	594	100,0%	373,6%

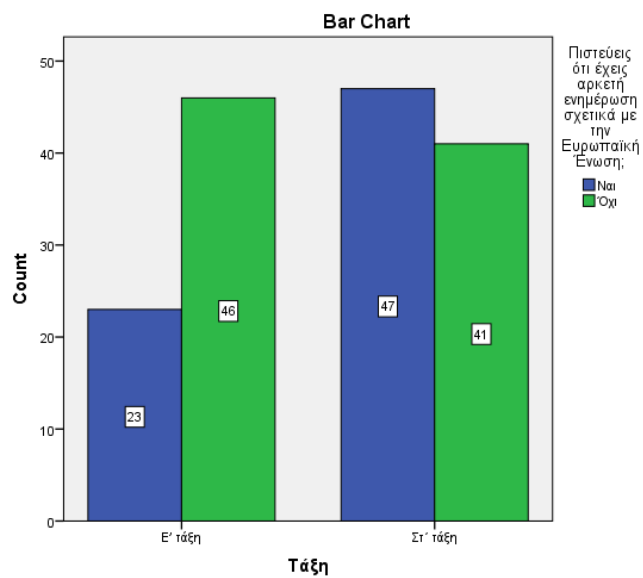
a. Dichotomy group tabulated at value 1.

Πίνακας 33- κατά την άποψή τους πιο είναι το σημαντικό όφελος για την Ελλάδα από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στην ερώτηση για τα οφέλη της Ελλάδας από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση 35 (5,9 %) μαθητές απάντησαν ότι το πιο σημαντικό όφελος για την Ελλάδα από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση είναι η ευρωπαϊκή νομοθεσία, 55 (9,3 %) η οικονομική ενίσχυση προς τα μέλη της, 71 (12 %) η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, 68 (11,4 %) η καλύτερη προστασία της υγείας, 63 (10,6 %) η ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών, 81 (13,6 %) η δημοκρατία, 119 (20 %) η ειρήνη, 24 (4 %) οι ανταλλαγές μαθητών, 75 (12,6 %) η ισότητα και 3 (0,5 %) άλλα οφέλη.

Στον παρακάτω **πίνακα 34** έγινε μία προσπάθεια ώστε να εξετασθεί η σχέση μεταξύ σχολικής τάξης και ενημέρωσης σχετικά με την Ευρωπαϊκής Ένωσης ανάμεσα σε όλα τα σχολεία. Για να επιτευχθεί αυτό Χρησιμοποιήθηκε το Chi-Square Test. Προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση ($\chi^2=6,309$, $p=0,012 < \alpha=0,05$) σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=5$ %. Οι μαθητές της Στ' τάξης πιστεύουν ότι έχουν περισσότερη ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή ένωση σε σχέση με αυτούς της Ε' τάξης.

Chi-Square Tests					
	Value	Df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)
Pearson Chi-Square	6,309 ^a	1	,012		
Continuity Correction ^b	5,523	1	,019		
Likelihood Ratio	6,380	1	,012		
Fisher's Exact Test				,015	,009
Linear-by-Linear Association	6,269	1	,012		
N of Valid Cases	157				
a. 0 cells (0,0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 30,76.					
b. Computed only for a 2x2 table					

Πίνακας 34- συσχέτιση μεταξύ όλων των σχολείων για την ενημέρωση τους σχετικά με την Ευρωπαϊκής Ένωση

Correlations						
			Πόσο σημαντικό θεωρείς ότι είναι να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης;	Θεωρείς ότι η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.α.;	Θεωρείς ότι η Ευρώπη συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.α.;	Σε τι βαθμό νιώθεις ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα προβλήματα της (όπως η μετανάστευση, η καταστροφή του περιβάλλοντος, θέματα υγείας, ανεργία μαζί με την Ευρώπη);
Spearman's rho	Πόσο σημαντικό θεωρείς ότι είναι να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης;	Correlation Coefficient	1,000	,385**	,396**	,307**
		Sig. (2-tailed)	.	,000	,000	,000
		N	155	155	155	155
	Θεωρείς ότι η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.α.;	Correlation Coefficient	,385**	1,000	,390**	,452**
		Sig. (2-tailed)	,000	.	,000	,000
		N	155	155	155	155
	Θεωρείς ότι η Ευρώπη συμμετέχει ενεργά σε	Correlation Coefficient	,396**	,390**	1,000	,281**
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	.	,000

προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.α.;	N	155	155	158	158
Σε τι βαθμό νιώθεις ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα προβλήματα της (όπως η μετανάστευση, η καταστροφή του περιβάλλοντος, θέματα υγείας, ανεργία μαζί με την Ευρώπη);	Correlation Coefficient	,307**	,452**	,281**	1,000
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	.
	N	155	155	158	158
**. Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).					

Χρησιμοποιήθηκε ο συντελεστής συσχέτισης του Spearman, για να διαπιστωθεί αν υπάρχει στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ των ερωτήσεων:

- Πόσο σημαντικό θεωρείς ότι είναι να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης;
- Θεωρείς ότι η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.α.;
- Θεωρείς ότι η Ευρώπη συμμετέχει ενεργά σε προβλήματα παγκόσμια όπως η μετανάστευση, η ανεργία, η οικολογική καταστροφή, προστασία της υγείας κ.α.;
- Σε τι βαθμό νιώθεις ότι η Ελλάδα αντιμετωπίζει τα προβλήματα της (όπως η μετανάστευση, η καταστροφή του περιβάλλοντος, θέματα υγείας, ανεργία μαζί με την Ευρώπη);

Προέκυψαν στατιστικά σημαντικές ασθενείς συσχετίσεις μεταξύ όλων των παραπάνω ερωτήσεων ($p < 0,001$), πράγμα το οποίο δείχνει ότι όσο αυξάνεται ο βαθμός διαφωνίας στη μία ερώτηση από τις παραπάνω θα αυξάνεται και στην άλλη ερώτηση.

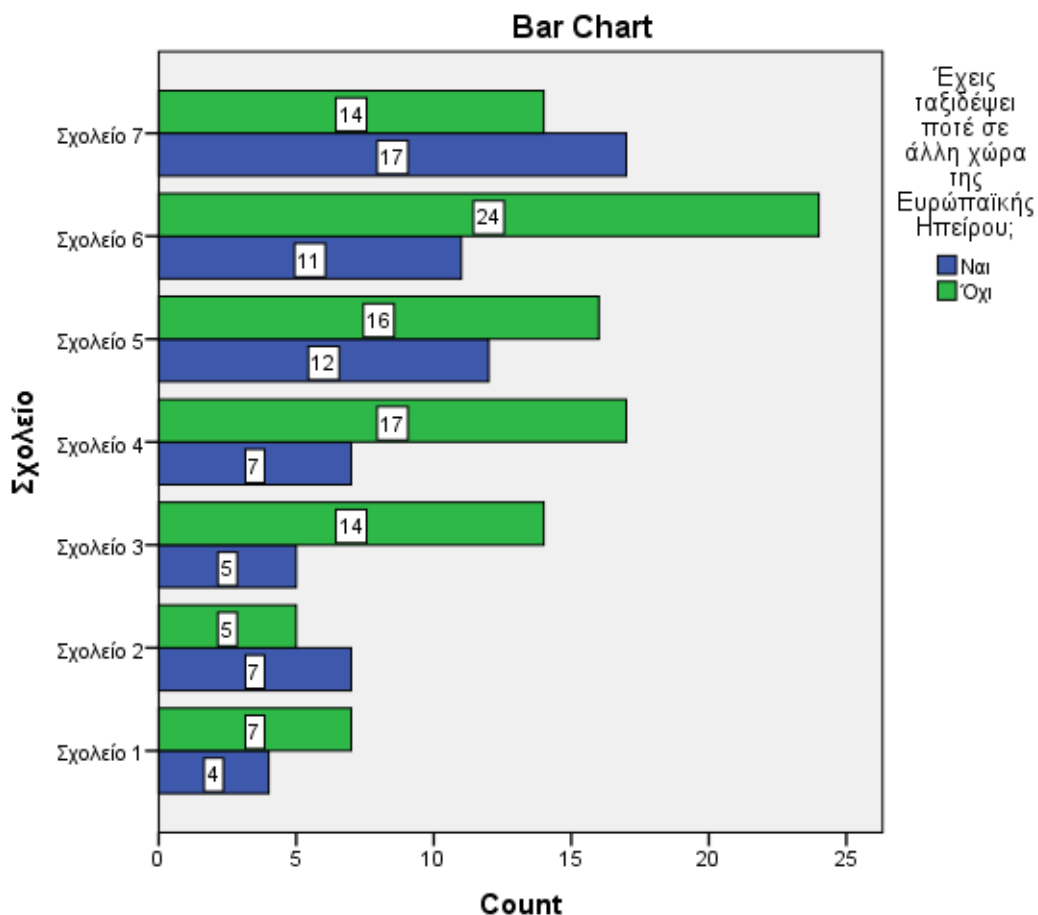
		Για ποιο λόγο θα σκεφτόσουν να κάνουν ένα ταξίδι σε κάποια χώρα της Ευρώπης;							
		Για να σπουδάσω	Για να επισκεφθώ φίλους ή συγγενείς μου	Γιατί εκεί οι συνθήκες ζωής είναι καλύτερες	Γιατί θέλουν να μεταναστεύσουν οι γονείς μου	Για να γνωρίσω τα σημαντικά μνημεία των ευρωπαϊκών χωρών	Για να παρακολουθήσω κάποια αθλητική διοργάνωση	Για να εργαστώ στο μέλλον	Άλλο
		Count	Count	Count	Count	Count	Count	Count	Count
Φύλο	Κορίτσι	52	54	23	6	49	27	32	7
	Αγόρι	49	36	28	4	37	36	37	12

Pearson Chi-Square Tests		
		Για ποιο λόγο θα σκεφτόσουν να κάνεις ένα ταξίδι σε κάποια χώρα της Ευρώπης;
Φύλο	Chi-square	16,316
	df	8
	Sig.	,038*
Results are based on nonempty rows and columns in each innermost subtable.		
*. The Chi-square statistic is significant at the ,05 level.		

Έπειτα χρησιμοποιήθηκε ξανά το χ^2 τεστ για να μελετηθεί αν ο λόγος που κάποιος μαθητής θα έκανε κάποιο ταξίδι σε χώρα της Ευρώπης, διαφοροποιείται ως προς το φύλο. Προέκυψε στατιστικά σημαντική σχέση ($\chi^2=16,316$, $p=0,038$) σε επίπεδο σημαντικότητας $\alpha=0,05$. Τα κορίτσια θα ταξίδευαν περισσότερο για να σπουδάσουν, να επισκεφθούν συγγενείς και φίλους και να γνωρίσουν τα μνημεία των Ευρωπαϊκών χωρών.

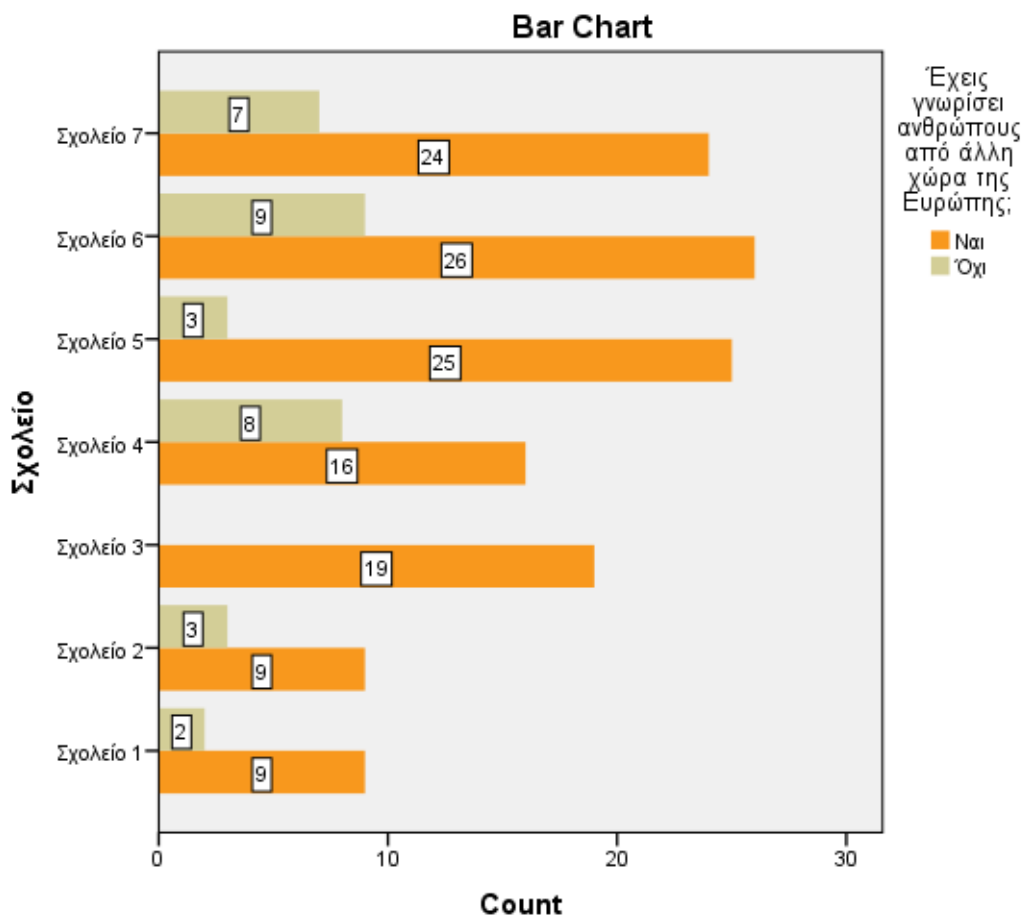
Στη συνέχεια, στους παρακάτω πίνακες μας ενδιαφέρει να εξάγουμε συμπεράσματα όσον αφορά τις σχέσεις ανά σχολείο.

Στο παρακάτω γράφημα ερευνάται σε ποιο σχολείο οι μαθητές έχουν ταξιδέψει σε χώρες της Ευρώπης.

Πίνακας 35- συσχέτιση μεταξύ όλων των σχολείων για το αν έχουν ταξιδέψει σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ηπείρου

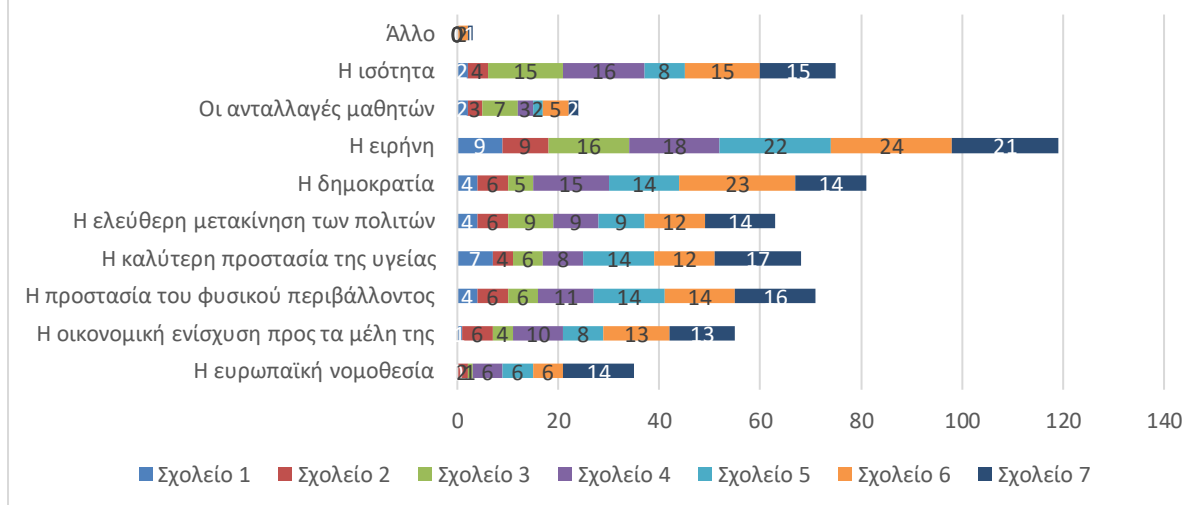
Από το παραπάνω γράφημα προκύπτει ότι οι μαθητές του 7^{ου} σχολείου, έχουν ταξιδέψει περισσότερο προς το εξωτερικό. Αντίθετα οι μαθητές του 6^{ου} σχολείου, δεν έχουν ταξιδέψει στο εξωτερικό όσο τα υπόλοιπα σχολεία.

Πίνακας 36- συσχέτιση μεταξύ όλων των σχολείων για το αν έχουν γνωρίσει ανθρώπους από άλλη χώρα της Ευρώπης

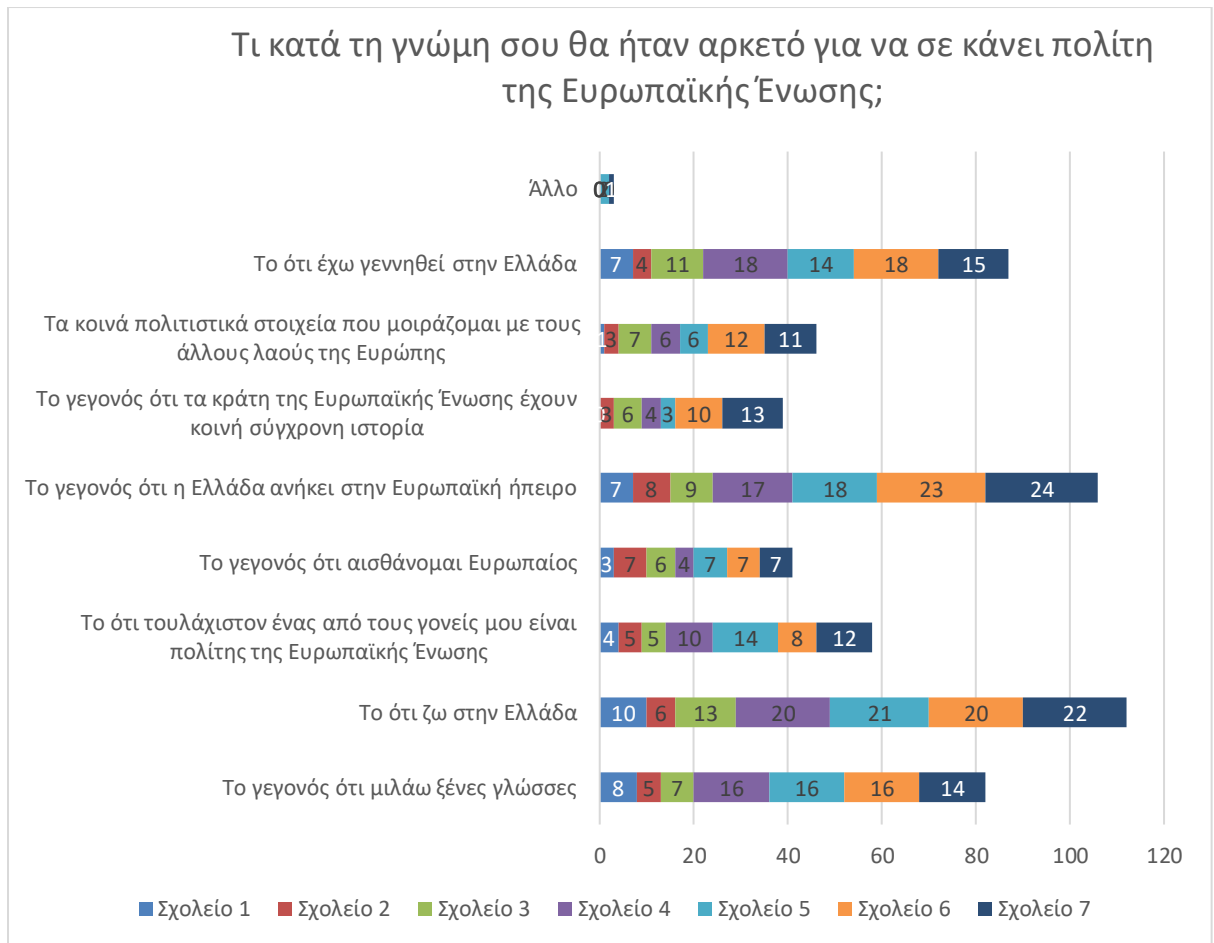
Στο γράφημα 24, Οι περισσότεροι μαθητές από όλα τα σχολεία έχουν γνωρίσει ανθρώπους από άλλη χώρα της Ευρώπης, με αυτούς του 6^{ου} σχολείου να έχουν γνωρίσει περισσότερους.

Ποιο κατά την άποψή σου είναι το πιο σημαντικό όφελος για την Ελλάδα από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

Πίνακας 37- Ποιο κατά την άποψή τους είναι το πιο σημαντικό όφελος για την Ελλάδα από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση

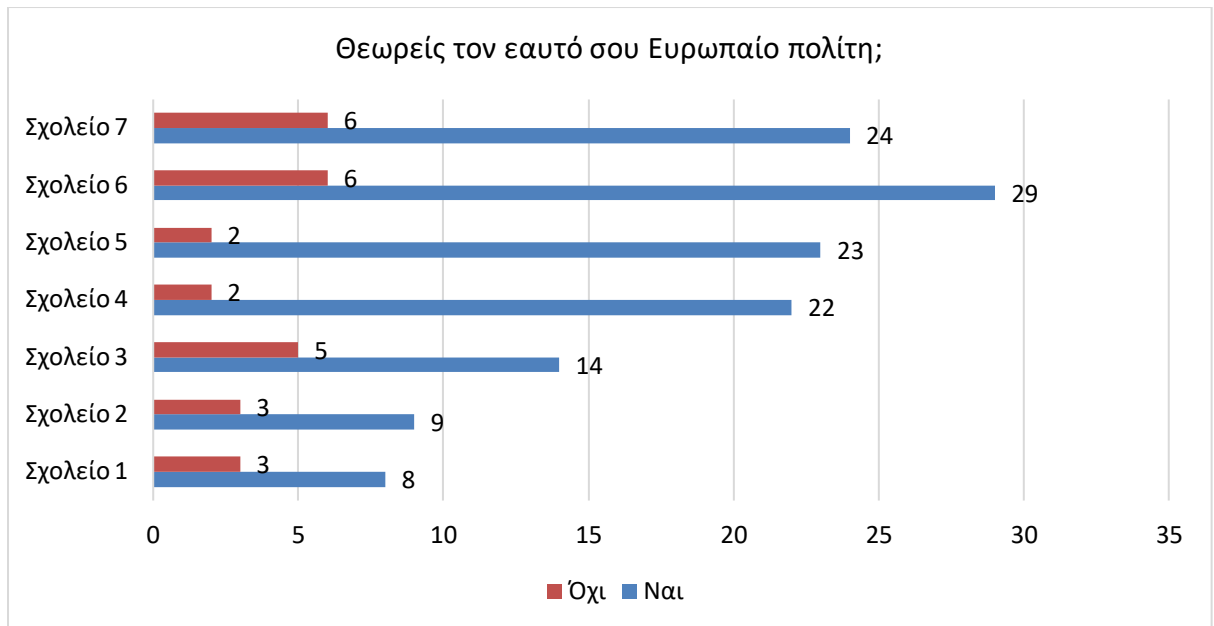
Στο παραπάνω γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις στην ερώτηση «Ποιο κατά την άποψή σου είναι το πιο σημαντικό όφελος για την Ελλάδα από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση;» ανά σχολείο. Οι μαθητές του 6^{ου} σχολείου πιστεύουν περισσότερο ότι το σημαντικότερο όφελος είναι η ειρήνη.

Πίνακας 38- Ποιο τη γνώμη τους θα ήταν αρκετό για να σε κάνει πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης

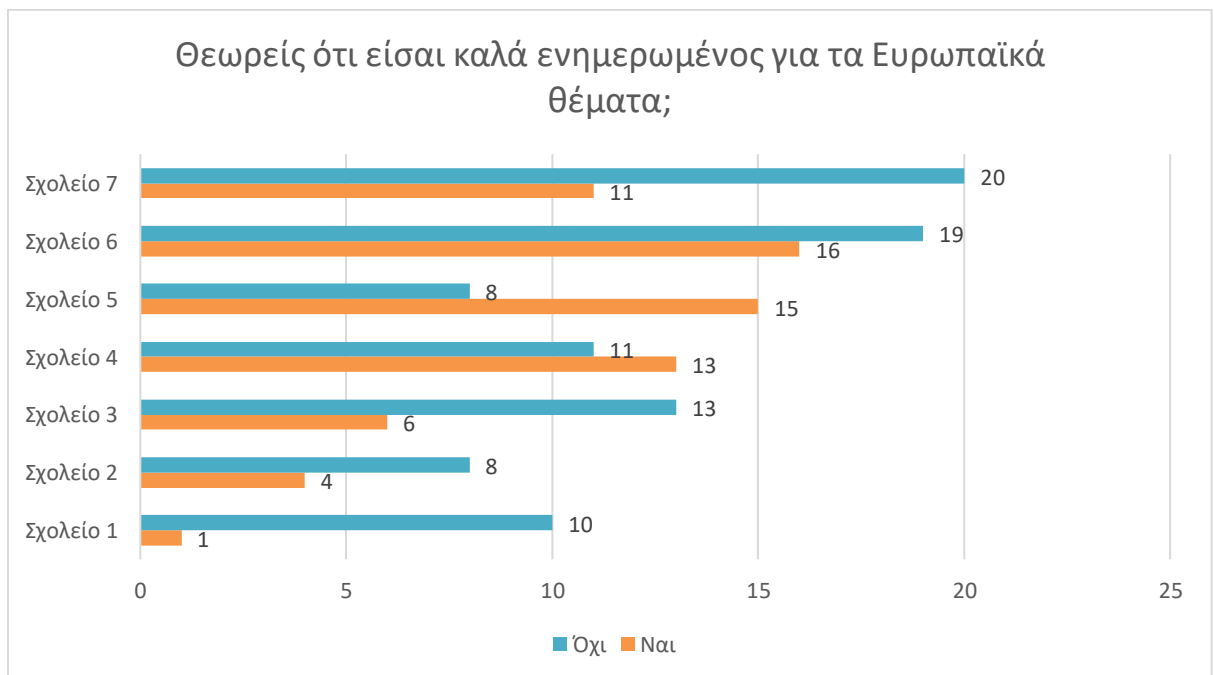
Στο παραπάνω γράφημα παρουσιάζονται οι απαντήσεις στην ερώτηση «Τι κατά τη γνώμη σου θα ήταν αρκετό για να σε κάνει πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης;» ανά σχολείο. Οι μαθητές του 7^{ου} σχολείου πιστεύουν περισσότερο ότι οι λόγοι για να είναι κάποιος πολίτης της Ευρωπαϊκής ένωσης είναι το γεγονός ότι τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν κοινή σύγχρονη ιστορία, το γεγονός ότι η Ελλάδα ανήκει στην Ευρωπαϊκή ήπειρο και να ζει κάποιος στην Ελλάδα.

Πίνακας 39- αν θεωρούν τους εαυτούς τους Ευρωπαίους πολίτες

Σε γενικές γραμμές οι μαθητές όλων των σχολείων θεωρούν τους εαυτούς τους Ευρωπαίους πολίτες με αυτούς του 6^{ου} σχολείου να θεωρούν περισσότερο.

Πίνακας 40- αν θεωρούν ότι είναι ενημερωμένοι για τα Ευρωπαϊκά θέματα

Οι περισσότεροι μαθητές όλων των σχολείων θεωρούν ότι δεν είναι καλά ενημερωμένοι για τα Ευρωπαϊκά θέματα. Οι μαθητές του 7^{ου} σχολείου και του 6^{ου} σχολείου το πιστεύουν περισσότερο.

		Τι κατά τη γνώμη σου θα ήταν αρκετό για να σε κάνει πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης;													
		Σχολείο													
		1 ^ο σχολείο		2 ^ο σχολείο		3 ^ο σχολείο		4 ^ο σχολείο		5 ^ο σχολείο		6 ^ο σχολείο		7 ^ο σχολείο	
		Πλήθος	Ερώτηση Ν%	Πλήθος	Ερώτηση Ν%	Πλήθος	Ερώτηση Ν%	Πλήθος	Ερώτηση Ν%	Πλήθος	Ερώτηση Ν%	Πλήθος	Ερώτηση Ν%	Πλήθος	Ερώτηση Ν%
Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το σχολείο;	Πάρα πολύ	4	3%	2	2%	5	4%	5	4%	2	2%	19	14%	2	2%
	Αρκετά	10	8%	4	3%	13	10%	12	9%	14	11%	22	17%	18	14%
	Καθόλου	1	1%	8	6%	0	0%	5	4%	3	2%	7	5%	7	5%
Ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το σχολείο;	Πάρα πολύ	2	1%	3	2%	2	1%	1	1%	4	3%	18	12%	5	3%
	Αρκετά	2	1%	5	3%	2	1%	8	5%	10	7%	11	7%	14	9%
	Καθόλου	7	5%	4	3%	10	7%	14	9%	9	6%	6	4%	11	7%

Τι κατά τη γνώμη σου θα ήταν αρκετό για να σε κάνει πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης;															
	Σχολείο														
	1° σχολείο		2° σχολείο		3° σχολείο		4° σχολείο		5° σχολείο		6° σχολείο		7° σχολείο		
	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	
Ένωση από τα βιβλία;															
Ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από την οικογένεια;	Πάρα πολύ	2	1%	3	2%	3	2%	6	4%	8	5%	3	2%	9	6%
	Αρκετά	5	3%	7	5%	6	4%	12	8%	14	9%	12	8%	20	13%
	Καθόλου	4	3%	2	1%	5	3%	5	3%	2	1%	19	13%	2	1%
Ενημέρωση σχετικά με την	Πάρα πολύ	6	4%	8	5%	5	3%	9	6%	12	8%	16	11%	13	9%
	Αρκετά	5	3%	2	1%	13	9%	7	5%	8	5%	12	8%	11	7%
	Καθ	0	0%	1	1%	1	1%	7	5%	3	2%	6	4%	7	5%

Τι κατά τη γνώμη σου θα ήταν αρκετό για να σε κάνει πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης;															
		Σχολείο													
		1° σχολείο		2° σχολείο		3° σχολείο		4° σχολείο		5° σχολείο		6° σχολείο		7° σχολείο	
		Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %	Πλήθος	Ερώτηση N %
Ευρωπαϊκή Ένωση από την τηλεόραση;	όλου														
Ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το ίντερνετ;	Πάρα πολύ	8	6%	8	6%	9	6%	13	9%	11	8%	2	1%	15	10%
	Αρκετά	1	1%	3	2%	7	5%	7	5%	10	7%	6	4%	9	6%
	Καθόλου	1	1%	1	1%	3	2%	1	1%	1	1%	24	17%	4	3%
Ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από το ίντερνετ;	Πάρα πολύ	0	0%	1	1%	2	2%	2	2%	3	3%	1	1%	3	3%

Τι κατά τη γνώμη σου θα ήταν αρκετό για να σε κάνει πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης;															
	Σχολείο														
	1° σχολείο		2° σχολείο		3° σχολείο		4° σχολείο		5° σχολείο		6° σχολείο		7° σχολείο		
	Πλήθος	Ερώτησης N%	Πλήθος	Ερώτησης N%	Πλήθος	Ερώτησης N%	Πλήθος	Ερώτησης N%	Πλήθος	Ερώτησης N%	Πλήθος	Ερώτησης N%	Πλήθος	Ερώτησης N%	
σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από συζητήσεις με τους φίλους σου;	Αρκετά	3	3%	1	1%	8	7%	5	4%	7	6%	0	0%	8	7%
	Καθόλου	7	6%	9	8%	4	4%	15	13%	13	12%	4	4%	17	15%
Ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση από άλλες πηγές;	Πάρα πολύ	0	0%	0	0%	0	0%	1	20%	0	0%	0	0%	1	20%
	Αρκετά	0	0%	0	0%	0	0%	1	20%	1	20%	0	0%	1	20%
	Καθόλου	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%

Πίνακας 41- από πού ενημερώνονται οι μαθητές για τα Ευρωπαϊκά θέματα

Οι μαθητές του 6^{ου} σχολείου ενημερώνονται περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή ένωση από το σχολείο τους αλλά, από τα βιβλία και από την τηλεόραση.

Οι μαθητές του 7^{ου} σχολείου ενημερώνονται περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή ένωση από την οικογένεια και από το ιντερνέτ. Τέλος, σχεδόν όλοι μαθητές όλων των σχολείων δηλώνουν ότι δεν ενημερώνονται επαρκώς σχετικά με την Ευρωπαϊκή ένωση από φίλους τους.

5.1 Συζήτηση αποτελεσμάτων

Σύμφωνα με τα δεδομένα της έρευνας το δείγμα των μαθητών προέρχεται από κεντρικά σχολεία των Ιωαννίνων καθώς και περιφερειακά. Το προφίλ των μαθητών που σκιαγραφήθηκε σε αυτά τα σχολεία, μας δείχνει πως η πλειοψηφία και των δύο γονιών τους κατάγεται από τον ίδιο νομό (πάνω από 50%). Έπειτα, σε μικρότερο βαθμό οι γονείς τους είναι από κάποια άλλη πόλη της Ελλάδας και ένα μικρό ποσοστό είναι από άλλη χώρα.

Τα αγγλικά είναι βασική ξένη γλώσσα που όλοι σχεδόν οι μαθητές μιλούν (99,4%) και ένας μεγάλος αριθμός μαθητών διδάσκεται δεύτερη ξένη γλώσσα ή μιλάει την γλώσσα καταγωγής των γονιών του. Η εκμάθηση των ξένων γλωσσών είναι ένα θετικό στοιχείο για του μαθητές, γιατί τους εντάσσει σε ένα ευρωπαϊκό τρόπο μάθησης που αργότερα θα τους βοηθήσει να αναπτύξουν και την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα. Σύμφωνα με το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς (ΚΕΠΑ) η επικοινωνία είναι σημαντική για τον άνθρωπο συνολικά. Στο πλαίσιο της προσέγγισης της ευρωπαϊκής κουλτούρας, η γλωσσική εκπαίδευση τίθεται ως κεντρικός στόχος για την προώθηση και ανάπτυξη της συνολικής ταυτότητας του μαθητή (Συμβούλιο της Ευρώπης, 2001). Γι' αυτό το λόγο, εισάγεται η διδασκαλία δεύτερης ξένης γλώσσας στα σχολεία, ώστε να βοηθήσει στη διάδραση μεταξύ συνομιλητών διαφορετικής γλώσσας, ταυτότητας και κουλτούρας (Byran M., Gribkova, B., Starkey, H., 2002)

Ο τρόπος ζωής των ευρωπαίων πολιτών δείχνει να είναι αυτό που οι περισσότεροι μαθητές να ήθελαν να μάθουν (31%) , έπειτα είναι ο πολιτισμός τους (20,3%), η ιστορία τους (19,3%) και τα ήθη και τα έθιμά τους(14,3%). Μικρό ποσοστό ωστόσο είναι αυτό που έχει ταξιδέψει σε κάποια σε κάποια Ευρωπαϊκή χώρα (97%).

Στη συνέχεια, σημαντικό ποσοστό των μαθητών (68,6%) θα ήθελε να ζήσει σε κάποια από τις χώρες του εξωτερικού, κυρίως για να σπουδάσουν και επειδή θεωρούν ότι υπάρχουν καλύτερες συνθήκες διαβίωσης. Αυτό μας δείχνει πως οι μαθητές, ίσως επηρεασμένοι από τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες της χώρας, έχουν την πρόθεση να βρουν διέξοδο σε κάποια άλλη ευρωπαϊκή χώρα, όπως η Ιταλία και η Γαλλία.

Όσον αφορά την ενημέρωση σχετικά την Ευρωπαϊκή Ένωση οι μαθητές στην πλειοψηφία τους ενημερώνονται κυρίως: από το σχολείο(60%), τους φίλους (61,1%), το ιντερνέτ(45,%) και λιγότερο από τους γονείς(51%), τα βιβλία(41,2%) και την

τηλεόραση (45,5%). Επίσης, δείχνουν σε μεγάλο βαθμό πως θα ήθελαν να διδάσκονται περισσότερα πράγματα στο σχολείο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση (62,2%). Τα παραπάνω συνδέονται άμεσα με τις προτεραιότητες της Ε.Ε. για την ενδυνάμωση της ευρωπαϊκής ταυτότητας. Η επιθυμία των μαθητών για μελέτη της ιστορίας, του πολιτισμού, των εθίμων κάθε χώρας είναι μερικοί από τους στόχους που αναπτύσσει η ευρωπαϊκή πολιτική και αντικατοπτρίζεται στα εθνικά αναλυτικά προγράμματα (Βούκανου, 2007). Επιπλέον, τα σχολικά εγχειρίδια της Κοινωνικής και πολιτικής αγωγής χρησιμοποιούνται για τη διαδικασία κοινωνικοποίησης των νέων και τη διαμόρφωση συλλογικών ταυτοτήτων (Brown et al., 2020).

Για το αίσθημα της ταυτότητας οι μαθητές σχεδόν όλοι θεωρούν τον εαυτό τους κυρίως Έλληνα πολίτη (93,7%), αλλά και Ευρωπαίο πολίτη (82,7%). Βέβαια, είναι μικρότερο το ποσοστό που δεν θεωρούν τον εαυτό Ευρωπαίο πολίτη (17,3%). Ωστόσο είναι σημαντικό για όλους ότι η χώρα μας βρίσκεται μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (54%) . Η ενοποίηση της Ευρώπης έχει εισάγει έμμεσα και άμεσα σημαντικές αλλαγές στην αντίληψη των ατόμων σχετικά με τη συλλογική τους ταυτότητα. Οι πολίτες της Ευρώπης καλούνται να υιοθετήσουν την τοπική, την εθνική και ευρωπαϊκή τους ταυτότητα. (Σίμογλου, 2013). Η Ελλάδα ως αναπόσπαστο μέρος της Ευρώπης, εντάσσεται στο παραπάνω πλαίσιο. Οι μαθητές μέσω της εκπαίδευσης αναπτύσσουν συλλογικές ταυτότητες με τις οποίες ταυτίζονται (Σίμογλου, 2013).

Από την άλλη πλευρά, η έρευνα έδειξε πως οι μαθητές δεν είναι καλά ενημερωμένοι για τα Ευρωπαϊκά θέματα (57,4%), κάτι που έρχεται σε αντίθεση με τις έρευνες οι οποίες αναφέρουν πως στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα η Ευρώπη κατέχει σημαντικό ρόλο στα εγχειρίδια που διδάσκονται (Brown et al., 2020). Βέβαια υπάρχουν διαφοροποιήσεις από τη μία χώρα στην άλλη. Η έρευνα των Brown et al., (2020) εξέτασε την εικόνα της Ευρώπης όπως παρουσιάζεται μέσα στα σχολικά εγχειρίδια των κοινωνικών και πολιτικών επιστημών μεγάλων χωρών της Ευρώπης. Τα αποτελέσματα έδειξαν πως οι οικονομικά ισχυρές χώρες, όπως η Γερμανία παρουσιάζει περισσότερες λεπτομέρειες και μία πιο θετική στάση απέναντι στην Ε.Ε..

Παρατηρήθηκε, όμως, από τις απαντήσεις των μαθητών πως θεωρούν ότι η Ελλάδα συμμετέχει εξίσου, όπως, οι άλλες χώρες της Ευρώπης, σε προβλήματα όπως η προστασία της υγείας, η μετανάστευση, η ανεργία και οι οικολογικές καταστροφές

(46,5%). Αυτό, έρχεται σε συμφωνία με την έρευνα Nanou & Verney (2013) ,κατά την οποία οι Έλληνες πολίτες έχουν έντονο προβληματισμό για το πώς πρέπει να λειτουργεί η Ε.Ε., κυρίως λόγω της πρόσφατης οικονομικής κρίσης, αλλά μεγάλο ποσοστό απάντησε ότι δε θα ήθελε η χώρα να εγκαταλείψει την Ε.Ε.

Όσον αφορά τα οφέλη που οι μαθητές θεωρούν πως υπάρχουν από την ένταξη της Ελλάδας στην Ευρώπη είναι αρχικά η ειρήνη μεταξύ των κρατών-μελών (20%) στη συνέχεια η οικονομική ενίσχυση που παρέχεται στην χώρα (9,3%) , έπειτα η ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών από χώρα σε χώρα (10,6%) , η συμμετοχή της Ελλάδας στην ευρωπαϊκή νομοθεσία (5,9%) , οι ανταλλαγές μαθητών σε σχολεία της Ευρώπης (12,6%), η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος (12%) και τέλος η ισότητα μεταξύ των χωρών (0.5%). Αυτά είναι μερικά από τα θετικά στοιχεία που όλοι οι Ευρωπαίοι πολίτες έχουν αναπτύξει. Όλοι οι πολίτες έχουν ίσα δικαιώματα και υποχρεώσεις, τα κράτη μέλη είναι δομημένα με δημοκρατικό τρόπο και οι πολίτες της Ε.Ε. έχουν το δικαίωμα να ταξιδεύουν ελεύθερα σε άλλα κράτη της Ευρώπης, να συμμετέχουν σε εκπαιδευτικά, πολιτιστικά και άλλα ευρωπαϊκά προγράμματα. Καλλιεργείται έτσι, μία κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα και αναπτύσσεται ο αλληλοσεβασμός και αλληλεγγύη Nanou & Verney (2013).

Συνοπτικά, τα σχολεία τα οποία επιλέχθηκαν βρίσκονταν τέσσερα στο κέντρο του νομού, τρία περιφερειακά και ένα ιδιωτικό σχολείο. Συγκρίνοντας αυτά τα σχολεία, προέκυψε πως οι μαθητές που φοιτούν σε κεντρικά σχολεία και στο ιδιωτικό έχουν ταξιδέψει περισσότερο στο εξωτερικό (σχολείο 7, 6, 2) απ' ότι στα περιφερειακά σχολεία (σχολείο 1, 3) και γνωρίζουν άτομα από Ευρωπαϊκές χώρες.

Όσον αφορά τα οφέλη της Ελλάδας από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση το μεγαλύτερο ποσοστό, από τους μαθητές που συμμετέχουν στην έρευνα, θεωρούν πως η ειρήνη μεταξύ των κρατών και η δημοκρατία είναι πιο σημαντική και έπειτα είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η οικονομική ενίσχυση της χώρας.

Στην ερώτηση για το εάν θεωρούν τον εαυτό τους ευρωπαίο πολίτη, οι μαθητές των κεντρικών σχολείων, απάντησαν πως το γεγονός ότι η Ελλάδα ανήκει στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο τους κατατάσσει στους πολίτες της Ευρώπης και έχουν κοινή σύγχρονη ιστορία (σχολεία 4, 5, 6,). Οι μαθητές των περιφερειακών σχολείων

και του ιδιωτικού σχολείου , απάντησαν περισσότεροι ότι το γεγονός ότι γεννήθηκαν στην Ελλάδα που αποτελεί μέρος της Ευρωπαϊκής Ηπείρου και το γεγονός ότι συνεχίζουν και μένουν στην Ελλάδα, τους κάνει Ευρωπαίους πολίτες (σχολείο 1, 2, 3). Σε γενικές γραμμές, όμως, όλοι οι μαθητές θεωρούν τον εαυτό τους Ευρωπαίο πολίτη.

Τέλος, υπήρχε μεγάλη διαφορά στα κεντρικά σχολεία με τα περιφερειακά στην ενημέρωση σχετικά με τα ευρωπαϊκά θέματα. Αν και στη πλειοψηφία τους οι μαθητές απάντησαν πως δεν είναι καλά ενημερωμένοι. Υπάρχει μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων πως γνωρίζουν περισσότερα πράγματα στα σχολεία τους κέντρου (σχολείο 6) απ' ότι τα περιφερειακά (σχολείο 1, 3). Ενημερώνονται, δηλαδή, περισσότερο από το σχολείο τους, το ιντερνέτ , την οικογένειά τους, τα βιβλία και την τηλεόραση.

5.2 Περιορισμοί της έρευνας και προτάσεις

Η Ε.Ε. απαρτίζεται από κράτη μέλη τα οποία συνεργάζονται με στόχο την ενίσχυση των εθνικών συστημάτων (<https://ec.europa.eu/>). Τα τελευταία χρόνια η Ευρώπη διανύει κρίση υγειονομική , λόγω της Πανδημίας COVID-19 και οικονομική κυρίως λόγω της έκρηξης του πολέμου στην γειτονική χώρα της Ουκρανίας. Όλες αυτές οι ραγδαίες εξελίξεις στον χώρο της Ε.Ε. αναδεικνύουν περισσότερο την ανάγκη οι πολίτες που ζουν στις ευρωπαϊκές χώρες να ταυτίζονται με τον τρόπο σκέψης και ζωής, διαμορφώνοντας κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα, καθώς οι δυσκολίες τους είναι κοινές.

Το σχολείο παρέχει τη δυνατότητα μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος να αναπτύξει στους μαθητές μία ευρωπαϊκή ταυτότητα, η οποία καλλιεργεί την αντίληψη του ανήκειν σε ένα κοινωνικό σύνολο (Καλογρίδη, 2003).

Με τη συγκεκριμένη έρευνα έγινε μία προσπάθεια να αποτυπωθεί η άποψη των μαθητών πάνω σε θέματα που αφορούν την Ευρώπη και την ευρωπαϊκή ταυτότητα. Εντοπίστηκαν πολλά κοινά σημεία τόσο στην βιβλιογραφική

ανασκόπηση, όσο και από την έρευνα που διενεργήθηκε στους μαθητές ότι έχουν την αίσθηση τόσο της εθνικής όσο και της ευρωπαϊκής ταυτότητας.

Κατά τη διάρκεια της έρευνας, επίσης, υπήρχαν και κάποιοι περιορισμοί. Το δείγμα της έρευνας θα μπορούσε να συλλεχθεί από περισσότερα σχολεία. Ο λόγος ήταν ότι σε αρκετά από τα σχολεία που απευθυνθήκαμε οι γονείς δεν συναίνεσαν, ώστε τα παιδιά τους να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο. Επίσης, λόγω της πανδημίας το πρωτόκολλο για επίσκεψη μέσα στο σχολείο ήταν αυστηρό και αυτό αποτέλεσε ένα εμπόδιο για να γίνει σε περισσότερα σχολεία η έρευνα.

Τέλος, είναι αρκετά θέματα που μένουν για να ερευνηθούν σχετικά με τον θεσμό της Ε.Ε. Η παραπάνω έρευνα περιορίστηκε κυρίως πάνω στην αντίληψη των μαθητών για την ευρωπαϊκή τους ταυτότητα. Θα μπορούσαν να γίνουν μελλοντικά έρευνες σε μαθητές και εκπαιδευτικούς ώστε να διερευνηθούν οι απόψεις τους μέσα από συνεντεύξεις ή ερωτηματολόγια εάν θα πρότειναν αλλαγές στα εγχειρίδια σχετικά με θέματα της Ε.Ε. και ποια θέματα θα τους ενδιέφερε να μελετήσουν περισσότερο.

Επίσης, θα μπορούσαν να διερευνηθούν οι συνέπειες της πανδημίας, του πολέμου που διεξάγεται σε μία χώρα που βρίσκεται μέσα στην Ευρωπαϊκή Ήπειρο, καθώς και τις συνέπειες της οικονομικής και ενεργειακής κρίσης που υφίσταται σήμερα η Ευρώπη.

Βιβλιογραφία

- Βούκανου, Μ. (2009). *Ευρωπαϊκή διάσταση και πρόγραμμα σπουδών. Η διερεύνηση της εισαγωγής των ευρωπαϊκών αξιών στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση*. Διδακτορική Διατριβή. Ρόδος: Πανεπιστήμιο Αιγαίου.
- Boehnke, K., Fuss, D. (2008) What Part does Europe Play in the Identity Building of Young European Adults, *Perspectives on European Politics and Society*, 9(4), 466–79 στο Agirdag,
- Brown, E., Reed, B.S., Ross, A., Davis, I. & Bengsh, G. (2020). *Constructing Europe and the European Union through Education: contrasts and congruence within and between Germany and England*. European Union.
- Byram, M., Gribkova, B., Starkey, H. (2002). Developing the intercultural dimension. In language teaching. Ed. Council of Europe.
- Δημητρίου, Μ. (2007). *Κριτική ανάλυση περιεχομένου του εγχειριδίου «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή» της Ε' Δημοτικού*. Διπλωματική εργασία. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.
- European Commission (2012) *The Development of European Identity / Identities: Unfinished Business, A policy review*, Brussels: Directorate-General for Research and Innovation Socio-economic sciences and humanities.
- European Communities (1973) *Declaration on European Identity*, Bulletin of the European Communities, 12, 118-122.
- Jamieson, L. (2005) *Theorizing Identity, Nationality and Citizenship: Implications for European Citizenship Identity* στο Jamieson L. (Ed.), *Orientations of Young Men and Women to Citizenship and European Identity*, Eindhoven: Department of Sociology, Eindhoven University στο Agirdag,

- Huyst, O. P., Van Houtte, M. (2012) Determinants of the Formation of a European Identity among Children: Individual - and School - Level Influences, *Journal of Common Market Studies*, 50(2), 198 – 213
- Καλογρίδη, Σ., Μαρκόπουλος, Σ. (2003) Η ευρωπαϊκή διάσταση στα βιβλία της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο στο Μπαγάκης Γ. (επιμ.), *Ο εκπαιδευτικός και η ευρωπαϊκή διάσταση στην εκπαίδευση*, Αθήνα: Μεταίχμιο, σσ. 203-210
- Μουσένα, Ε. (2004). *Η πολιτική αγωγή στην πρωτοβάθμιας εκπαίδευση (νηπιαγωγείο και δημοτικό) μεταπολεμικά στην Ελλάδα*. Διδακτορική Διατριβή. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Μπακάλη, Ε. (2017). *Ψυχολογική ανάλυση της εικονογράφησης του σχολικού εγχειριδίου «Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή» της Στ Δημοτικού. Γνωστική και συναισθηματική ανταπόκριση των μαθητών*. Μεταπτυχιακή Εργασία. Φλώρινα: Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας.
- Μωυσίδου, Τ. (2013). *Η εκπαιδευτική πολιτική στην ευρωπαϊκή Ένωση*. Μεταπτυχιακή Εργασία. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Nanou, K., Verney, S. (2013) The Eurozone crisis has increased soft Euroscepticism in Greece, where Greeks wish to remain in the euro, but no longer trust the EU, *LSE EUROPP Blog* 02/03/2013, <http://bit.ly/WsTZNS>.
- Οικονόμου, Α. (2013). *Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι επιδράσεις της στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική. Η περίπτωση των Κοινωνικών Σπουδών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση*. Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών.
- Σίμογλου, Α. (2013). *Η διαμόρφωση ευρωπαϊκής ταυτότητας στο χώρο του δημοτικού σχολείου. Η περίπτωση του Δήμου Αθηναίων*. Διπλωματική Εργασία. Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Συμβούλιο της Ευρώπης (2001). Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις γλώσσες.

Τσουμάνας, Ν. (2008). *Το περιεχόμενο του εγχειριδίου της Κοινωνικής και Πολιτικής Αγωγής της Στ' τάξης του Δημοτικού Σχολείου*. Διπλωματική Εργασία. Θεσσαλονίκη: ΑΠΘ.

Spooren P., Mortelmans D., Denekens J. (2007). Student evaluation of teaching quality in higher education: development of an instrument based on 10 Likert scales. *Assessment & Evaluation in Higher Education*

Χαρχαρού, Α. (2018). *Ευρωπαϊκή ταυτότητα. Διαμόρφωση και εξέλιξη*. Διδακτορική Διατριβή. Αθήνα: Πάντειο Πανεπιστήμιο Πολιτικών και Κοινωνικών Επιστημών.

https://european-union.europa.eu/index_el.

<https://www.europarl.europa.eu/about-parliament/el/democracy-and-human-rights/fundamental-rights-in-the-eu/upholding-citizens-rights>.

https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_el.

https://european-union.europa.eu/priorities-and-actions/actions-topic/education-training-and-youth_el.

[https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL45/-](https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SEL45/)

Παράρτημα

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

A1. Είμαι:

Κορίτσι	
Αγόρι	

A2. Πάω στην:

Ε' τάξη	
Στ' τάξη	

A3. Οι γονείς σου κατάγονται:

	Μητέρα	Πατέρας
Από τα Ιωάννινα		
Από κάποια άλλη πόλη ή χωριό της Ελλάδας		
Από κάποια άλλη χώρα		

A4. Μιλάς ξένες γλώσσες;

Ναι	
Όχι	

A5. Τι γλώσσες μιλάς;

Ευρώπη

B1. Τι είναι αυτό που θα ήθελες να μάθεις καλύτερα σε σχέση με τις χώρες της Ευρώπης; Διάλεξε όσες από τις παρακάτω προτάσεις θέλεις.

Την ιστορία τους	
Τα ήθη και τα έθιμα των λαών τους	
Το φυσικό τους περιβάλλον	
Τον πολιτισμό τους (π.χ. λογοτεχνία, μουσική, θέατρο κ.ά.)	
Τον τρόπο ζωής τους	
Άλλο _____	

B2. Έχεις ταξιδέψει ποτέ σε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ηπείρου;

Ναι	
Όχι	

B3. Έχεις γνωρίσει ανθρώπους από άλλη χώρα της Ευρώπης;

Ναι	
Όχι	

B4. Για ποιο λόγο θα σκεφτόσουν να κάνεις ένα ταξίδι σε κάποια χώρα της Ευρώπης; Διάλεξε τους δύο πιο σημαντικούς για σένα λόγους ή πρόσθεσε και κάποιο δικό σου.

Για να σπουδάσω	
-----------------	--

Για να επισκεφθώ φίλους ή συγγενείς μου	
Γιατί εκεί οι συνθήκες ζωής είναι καλύτερες	
Γιατί θέλουν να μεταναστεύσουν οι γονείς μου	
Για να γνωρίσω τα σημαντικά μνημεία των ευρωπαϊκών χωρών	
Για να παρακολουθήσω κάποια αθλητική διοργάνωση	
Άλλο _____	

B5. Θα ήθελες να ζήσεις σε μια άλλη χώρα;

Ναι	
Όχι	

B6. Ποιά είναι αυτή η χώρα;

B7. Πιστεύεις ότι έχεις αρκετή ενημέρωση σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Ναι	
Όχι	

B8. Από πού ενημερώνεσαι περισσότερο σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Αξιολόγησε όλες τις παρακάτω φράσεις.

Αν θέλεις πρόσθεσε και κάποια δική σου φράση

	Πάρα πολύ	Αρκετά	Καθόλου
--	-----------	--------	---------

Από το σχολείο			
Από την οικογένειά μου			
Από βιβλία και περιοδικά			
Από την τηλεόραση			
Από το ίντερνετ			
Από συζητήσεις με τους φίλους μου			
Άλλο _____			

B9. Θα ήθελες να διδάσκεσαι περισσότερα για την Ευρωπαϊκή Ένωση στο σχολείο;

Ναι	
Όχι	

B10. Θεωρείς τον εαυτό σου Έλληνα πολίτη;

Ναι	
Όχι	

B11. Θεωρείς ότι ανήκεις στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Ναι	
Όχι	

B12. Τι κατά τη γνώμη σου θα ήταν αρκετό για να σε κάνει πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Το γεγονός ότι μιλάω ξένες γλώσσες	
Το ότι ζω στην Ελλάδα	
Το ότι τουλάχιστον ένας από τους γονείς μου είναι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης	

Το γεγονός ότι αισθάνομαι Ευρωπαίος	
Το γεγονός ότι η Ελλάδα ανήκει στην Ευρωπαϊκή ήπειρο	
Το γεγονός ότι τα κράτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν κοινή σύγχρονη ιστορία	
Τα κοινά πολιτιστικά στοιχεία που μοιράζομαι με τους άλλους λαούς της Ευρώπης	
Το ότι έχω γεννηθεί στην Ελλάδα	
Άλλο _____	

B13. Πόσο σημαντικό θεωρείς ότι είναι να είσαι πολίτης της Ευρωπαϊκής Ένωσης;

Πάρα πολύ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου

B14. Νιώθεις τον εαυτό σου Ευρωπαίο πολίτη;

Ναι	
Όχι	

B15. Το γεγονός ότι η Ελλάδα είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι:

Πολύ θετικό	
Αδιάφορο	
Αρνητικό	

B16. Θεωρείς είσαι καλά ενημερωμένος για τα Ευρωπαϊκά θέματα;

Ναι	
Όχι	

B17. Θεωρείς ότι είναι η Ευρώπη προετοιμασμένη για τους πρόσφυγες;

Πάρα πολύ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου

B18. Η Ελλάδα είναι έτοιμη να βοηθήσει τους πρόσφυγες;

Πάρα πολύ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου

B19. Θεωρείς ότι τα ευρωπαϊκά θέματα σε αφορούν άμεσα;

Πάρα πολύ	Πολύ	Αρκετά	Λίγο	Καθόλου

B20. Ποιο κατά την άποψή σου είναι το πιο σημαντικό όφελος για την Ελλάδα από τη συμμετοχή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση;

Διάλεξε τα τρία πιο σημαντικά οφέλη για σένα ή πρόσθεσε και κάποιο δικό σου.

Η ευρωπαϊκή νομοθεσία	
-----------------------	--

Η οικονομική ενίσχυση προς τα μέλη της	
Η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος	
Η καλύτερη προστασία της υγείας	
Η ελεύθερη μετακίνηση των πολιτών	
Η δημοκρατία	
Η ειρήνη	
Οι ανταλλαγές μαθητών	
Η ισότητα	
Άλλο _____	

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ!